

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra politologie a evropských studií

Markéta Kaššová

**Vliv pobytu Adolfa Hitlera ve Vídni na jeho myšlení v oblastech
antisemitismu a pangermanismu**

Bakalářská diplomová práce

Vedoucí práce: prof. PhDr. Jiří Lach, M.A., Ph.D.

Olomouc 2023

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a všechny použité zdroje jsem uvedla v seznamu literatury.

V Olomouci dne 27. dubna 2023

.....

Ráda bych poděkovala vedoucímu mé bakalářské diplomové práce prof. PhDr. Jiřímu Lachovi, M.A., Ph.D. za odborné vedení této práce a poskytování cenných rad a vědeckých podkladů.

OBSAH

ÚVOD	5
1. ANTISEMITSKÝ VÝVOJ ADOLFA HITLERA	9
1.1. ANTISEMITISMUS A JEHO HISTORICKÝ VÝVOJ	9
1.2. HITLERŮV ANTISEMITISMUS V PŘEDVÍDEŇSKÉM OBDOBÍ.....	11
1.3. VLIV VÍDEŇSKÉHO POBYTU NA HITLERŮV ANTISEMITISMUS	13
1.4. POBYT V MNICHOVĚ A UCELENÍ ANTISEMITSKÉHO NÁZORU	18
2. PANGERMANISMUS ADOLFA HITLERA.....	23
2.1. DEFINICE PANGERMANISMU.....	23
2.2. HITLERŮV PANGERMANISMUS V RAKOUSKU	25
2.3. PANGERMANISMUS V NĚMECKU A ŠÍŘENÍ RASOVÝCH TEORIÍ	27
ZÁVĚR	33
LITERATURA	36
ABSTRAKT.....	40
ABSTRACT.....	41

ÚVOD

Tématem bakalářské práce je analýza vlivu Vídně a tamějšího prostředí na antisemitský a pangermánský vývoj Adolfa Hitlera. Mnoho autorů publikací zabývajících se jeho životem, včetně několika uznávaných životopisců, se na základě často pochybných důkazů domnívá, že si antisemitismus osvojil již v dětství a během života jej pouze ucelil do rasové ideologie, kterou vytvořil na základě kombinace pangermanismu, jehož zastáncem byl s jistotou od školských let, a hojně rozšířených rasových teorií. Cílem práce bude identifikace vývoje těchto myšlenek v návaznosti na jeho vídeňský pobyt v letech 1908–1913, který bude porovnán s jeho názory v obou zkoumaných oblastech v „předvídeňském“ a „povídeňském“ období. Předvídeňským obdobím se rozumí jeho dětství v Linci až odchod do Vídně na počátku roku 1908, povídeňské období pak tvoří rozmezí let 1913–1925, kdy se, vyjma první světové války, pohyboval v Mnichově. Posledním sledovaným rokem názorového vývoje je rok 1925, kdy vydal knihu *Mein Kampf*, ve které představil ucelený světový názor, čímž písemně potvrdil neměnnost myšlenek v obou analyzovaných oblastech.

Téma je významné z hlediska správnosti informací o jeho názorech, zejména v antisemitské oblasti, jelikož často dochází k označování Hitlera za silném antisemitu již od dětství, což však nemusí být skutečností. Práce se z tohoto důvodu zaměří na identifikaci období, během kterého se stal otevřeným odpůrcem židovské populace, k čemuž poslouží ověřená evidence získaná prostřednictvím relevantních textů. Počátek jeho pangermánského smýšlení můžeme s jistotou zařadit již do předvídeňského období na základě řady důkazů. V této oblasti se práce zaměří na zkoumání vlivu hlavního města habsburské monarchie a tamější situace na jeho pangermánské názory ve snaze zjistit, zda mu Vídeň napomohla k zesílení německých nacionálních myšlenek nebo zda zůstaly beze změny. Součástí analýzy budou také německé rasové teorie, jež zásadně přispěly k ucelení Hitlerovy ideologie v obou zkoumaných oblastech, a které využil jakožto „vědecké“ důkazy potvrzující jeho názory a ospravedlňující činy, které v pozdějších letech vykonal.

Práce je osobní jednopřípadovou deskriptivní studií, jejímž cílem je nalezení odpovědi na otázku: *Jak ovlivnila Vídeň antisemitské a pangermánské myšlenky Adolfa Hitlera?* Výsledkem práce bude potvrzení či vyvrácení hypotézy, jež zní: *Adolf Hitler byl zastáncem pangermanismu již v předvídeňském období, avšak antisemitské myšlenky si osvojil až v důsledku vídeňského pobytu.* Dosavadní práce zabývající se Hitlerem se zaměřují zejména na jeho prohlášení, která uskutečnil jakožto řečník v Národně socialistické německé dělnické straně (NSDAP) nebo ve

funkci kancléře Německa a nevěnují přílišnou pozornost počátkům antisemitského smýšlení. Na základě toho pak může docházet k uvedení nesprávných informací, ze kterých čerpají další autoři, kteří rovněž nezkoumají počátky, ale zaměřují se na jeho pozdější názory. Této chyby se dopouští mnoho autorů, kteří buď čerpají informace z děl jiných autorů bez ověření jejich správnosti, nebo se sice sami pokusili identifikovat kořeny Hitlerových antisemitských idejí, ale využili k tomu neověřené zdroje, včetně tvrzení jeho přátel. Tím byl například August Kubizek, který „přikrášloval“ skutečnost, aby lépe zapadla do Hitlerovy pozdější osoby a také ve snaze o ospravedlnění vlastního chování během druhé světové války.

Hitlerovými pangermánskými myšlenkami jakožto samostatné oblasti výzkumu se aktuálně nezabývá téměř žádný autor, jelikož se často překrývají s těmi antisemitskými, které jsou upřednostňovány, a navíc jsou jejich počátky přesně stanoveny. Tato oblast je však důležitá, jelikož v ní můžeme nalézt podobnosti s jeho pozdějšími výroky o něm samotném, například o vlastní vyvolenosti jakožto germánského vůdce a hrdiny, který musí národ dovést ke spáse. Pangermanismus v Německu se od poloviny 19. století spojil s rasovými teoriemi, které měly dokázat nadřazenost árijské rasy nad ostatními rasami, čímž získal A. Hitler potřebné „vědecké“ důkazy pro šíření teorie o podřazenosti židovské populace a nutnosti jejího odstranění.

Práce je rozdělena do dvou kapitol, přičemž se každá z nich věnuje jedné z oblastí analýzy. První kapitola se zaměří na antisemitský vývoj Hitlera. V rámci kapitoly dojde k definici pojmu antisemitismus a jeho historického vývoje až do počátku 20. století, jehož identifikace je nutná pro pochopení protižidovských názorů a s nimi spojených událostí v kontextu tehdejší sociální situace. Poté bude zkoumáno Hitlerovo dětství v Linci za účelem zjištění, zda již v této době vykazoval znaky nesnášenlivosti vůči Židům. Dále dojde k analýze Hitlerova pobytu ve Vídni s důrazem na přístup k židovské populaci a antisemitským tendencím společnosti s ohledem na protižidovské nálady spojené se sociální situací a významnými antisemitskými postavami doby. Závěr kapitoly se zaměří na Hitlerův pobyt v Mnichově a následky první světové války, která měla významný vliv na jeho antisemitské smýšlení. Rovněž v této části bude identifikován vliv představitelů antisemitismu a jejich děl, která značně ovlivnila protižidovské názory a poskytla mu důkazy o správnosti jeho názorů.

Druhá kapitola se zaměří na pangermanismus, jehož ideje zastával celý život. V úvodu bude definován termín pangermanismus a jeho znaky. Poté bude identifikován pangermánský vývoj v Rakousku, který se od německého vývoje odlišoval. Součástí této části bude zjištění Hitlerova vztahu k habsburské monarchii v kontextu názorů Rakušanů, které souvisí s budoucností státu a otázky sjednocení německých států, na které měli značný vliv radikální nacionalistické pod

vedením Georga von Schönerera a také vydavatelé pangermánských novin. Závěr kapitoly bude věnován německému pangermanismu, jehož filozofické základy byly položeny již na počátku 19. století, ovšem do veřejného diskurzu se dostaly až na konci téhož století. Zmíněn bude vliv myšlenek Všeněmeckého svazu, ovšem převážnou část bude tvořit definice rasových teorií, jež se staly základem Hitlerova světového názoru o nadřazenosti árijské rasy nad rasou židovskou, která podle výsledků studia teoretiků způsobuje degeneraci vyšší rasy. Závěr kapitoly bude věnován rasové hygieně a jejím představitelům, jejichž názory byly během vlády NSDAP realizovány v praxi.

Mezi stěžejní literaturu použitou v rámci obou kapitol patří dílo rakouské historičky Brigitte Hamannové, především kniha *Hitlerova Vídeň: diktátorova učednická léta*, která se, jak název napovídá, zabývá specificky vídeňským pobytem a popisuje jeho zdejší život, včetně politické a sociální situace tehdejší doby, a ve které můžeme nalézt mnoho důkazů o jeho vztahu k Židům z tohoto období. Dalším důležitým dílem je kniha *Hitler, I. díl, 1889–1936: Hybris*, kterou napsal britský historik a odborník na nacismus Ian Kershaw. Tato kniha je uznávanou biografií a obsahuje detailní rozbor Hitlerova života – osobního i politického. I. Kershaw je bohužel jedním z životopisců, kteří pokračovali v linii Hitlera jakožto „antisemity od dětství“ na základě tvrzení Kubizeka a samotného Hitlera, která byla ovšem popřena důvěryhodnými důkazy. Toho se vyvarovala B. Hamannová, která tvrzení vyvrátila pomocí evidence nalezené v archivech. Zásadní byla pro analýzu také kniha *Mein Kampf*, kterou vydal A. Hitler roku 1925. Dílo slouží jako ucelený soubor názorů a také životopis, jehož relevantnost však není stoprocentní, jelikož dochází k úpravě skutečností. V autobiografické části může nalézt neshody, které byly později vyvráceny na základě evidence z policejních záznamů či tvrzení důvěryhodných zdrojů. I přesto je však dílo hodnotné a části z něj byly použity k vypracování této práce.

Kromě výše zmíněných děl, použitých v celé práci, můžeme nalézt další zásadní díla, která se však vztahují pouze k jedné z oblastí výzkumu. Mezi důležitá díla použitá v antisemitské části můžeme zařadit knihu Ralfa Georga Reutha s názvem *Hitlerova nenávisť k Židům: klišé a skutečnost*, která se zabývá odhalením nesrovnalostí a vyvrácením lži o Hitlerově odporu vůči Židům a je jednou z mála knih, které se snaží stanovit správný počátek antisemitského smýšlení. Z tohoto důvodu je dílo klíčovým zdrojem, jelikož obsahuje relevantní důkazy a vyvrací tvrzení autorů, kteří bez dostatečné evidence a pouze na základě „zažitých“ tvrzení uvádí nesprávné informace. V oblasti pangermanismu tvoří stěžejní literaturu knihy českého antropologa Iva T. Budila. Jedná se o knihy *Jitro Árijců: život a dílo Arthura Gobineaua, zakladatele árijské ideologie* a *Triumf rasismu: rasová imaginace a zrození moderní doby*. Tato dvě díla obsahují

základní informace o utváření fenoménu árijské rasy, která se stala základem pangermánské ideologie Německa.

V současnosti se pangermanismem v České republice zabývá Sandra Štollová, jejíž kniha *Pangermanismus: Ideové základy pan-hmutí, historický vývoj a proměna myšlenkového směru v ideologii* se zabývá vývojem pangermanismu od jeho vzniku až po meziválečné období, kdy se stal součástí nacistické ideologie. Ve 20. století byl nejvýznamnějším českým autorem v této oblasti historik a publicista Karel Hoch, jehož dílo *Pangermanismus* představuje identifikaci historického vývoje německých dějin ve spojení s pangermánskými znaky, včetně imperialismu či pocitu slabosti. Literatura k antisemitské části byla relativně snadno dohledatelná, jelikož se tímto aspektem Hitlerovy ideologie zabývá mnoho autorů, jejichž poznatky se dají v rámci práce použít. V pangermánské části byla dohledatelnost děl složitější, jelikož toto téma není příliš rozšířené. Převážnou část literatury tvoří monografie v českém, ale také v anglickém jazyce. Monografie doplňují odborné články v anglickém jazyce, popřípadě internetové zdroje.

1. ANTISEMITSKÝ VÝVOJ ADOLFA HITLERA

První kapitola se zaměřuje na vývoj antisemitismu Adolfa Hitlera od jeho raného dětství v Rakousku až po pobyt v Mnichově do roku 1925, kdy vydal knihu *Mein Kampf*. V rámci kapitoly bude definován pojem antisemitismus a jeho vývoj až do počátku 20. století, kdy se masivně rozšířil po Evropě a vyústil v holocaust. Následně bude zkoumán vývoj antisemitských myšlenek v rozmezí tří období Hitlerova života, tj. dětství v Linci, pobyt ve Vídni a pobyt v Mnichově, s cílem určit, zda si tyto myšlenky zcela osvojil již při svém vídeňském pobytu, anebo došlo k jejich ucelení až později v poválečném Mnichově.

1.1. ANTISEMITISMUS A JEHO HISTORICKÝ VÝVOJ

Pojem antisemitismus, který můžeme definovat jako „*postoje a činy proti Židům založené na přesvědčení, že Židé jsou jedinečně méněcenní, zlí nebo zasluhují odsouzení ze své podstaty nebo z historických či nadpřirozených důvodů*“ (Grosser & Halperin, 1983, s. 5), prošel během své existence několika různými významy v závislosti na historickém vývoji a dodnes pro něj neexistuje jednotná ustálená definice. Každá formulace musí ovšem vždy splňovat kritérium nepřátelského chování vůči Židům (nikoliv pouhé averze), které se stalo stabilní tradicí kvůli dlouhotrvajícím předsudkům v dané společnosti. (Halpern, 1981, s. 255).

Nejstarší dochované literární záznamy zmiňující nesnášenlivost vůči Židům pochází z Egypta od historika Manetha, který Židy identifikuje jako ignorantský, krutý a barbarský národ, který přirovnává k nejspodnější třídě společnosti. (Gelber, 1985, s. 2). Křesťanský antisemitismus datujeme již od ukřižování Ježíše Krista, za který jsou vyznavači judaismu dle křesťanských narativů kolektivně odpovědní a jsou z tohoto důvodu věčnými nepřáteli všech křesťanů. Jednou z nejvýznamnějších antisemitských osobností středověku byl Martin Luther, který obviňoval Židy nejen z pokusu o zničení křesťanství, ale také ze snahy o eliminaci německé populace. (Sundheim, 1996, s. 67). S nástupem křesťanské hegemonie se šíření antisemitismu akcelerovalo a došlo k přijetí protižidovské legislativy většinovou populací, což ovlivnilo následnou všeobecnou akceptaci pokusu o vyhlazení židovského obyvatelstva v důsledku staletí dlouhého šíření křesťanského antisemitismu. (Gelber, 1985, s. 4).

Za tvůrce moderního termínu antisemitismus je považován Wilhelm Marr, který ve své knize z roku 1867 přeměnil antisemitismus z původně nábožensko-filozofické záležitosti na otázku rasy a etnické čistoty. (Sundheim, 1996, s. 77). Pojem byl následně propagován

německými akademiky a novináři, kteří od roku 1871¹ požadovali ochranu germánství před židovským vlivem. Roku 1910 byl termín antisemitismus poprvé zařazen do Encyclopaedia Britannica, který dle autora Luciena Wolfa nebyl synonymem dosavadní nenávisti vůči Židům, ale jednalo se o nový fenomén. Podle něj byl antisemitismus politickou ideologií inspirovanou nacionalismem, která se snažila vyloučit Židy z veřejného života a odstranit jejich dosavadní výdobytky. Jednalo se o důsledek konfliktů spojených s důrazem antisemitů na veřejnost, kapitalismem a migrací Židů z východní do západní Evropy (Feldman, 2018, s. 1141–1142) následkem dlouhodobého útlaku nebo vyhoštění.

Státem s největší židovskou populací bylo na konci 19. století Ruské impérium, které čítalo více než pět milionů osob tohoto vyznání. Statisíce Židů se dostávaly do ruské populace v rámci geopolitických událostí od poloviny 18. století. Po celé 19. století byli označováni za proradné a bojácné „mimozemšťany“, kteří žijí odděleně od zbytku populace a nehovoří stejným jazykem, důsledkem čehož je není možné asimilovat. (Kenez, 2013, s. 34–35). 19. století v Rusku se neslo v duchu židovského ekonomického a intelektuálního úspěchu, což zapříčinilo vládní restrikce a také komunální násilí ve formě pogromů, které se často uskutečňovaly během období náboženských svátků. Od roku 1881 následovala vlna pogromů v důsledku zavraždění cara Alexandra II, která započala masivní emigraci na západ. (Orbach, 1990, s. 327–329).

Antisemitismus nebyl fenomén vyskytující se pouze ve východní Evropě, ale rozšířil se také do Evropy západní. Ve Velké Británii se od 13. do 17. století v důsledku masivního vyhoštění nenacházeli žádní vyznavači judaismu, ovšem i přes to se zde rozšířily antižidovské stereotypy a Židé byli považováni za demony ohrožující křesťanství. Mezi lety 1881 a 1914 v návaznosti na masivní migraci z již zmíněného Ruska došlo k dalšímu rozšíření antisemitismu, který se stal výzvou náboženské tolerance a liberalismu kvůli jejich odlišnému vzezření, náboženství, jazyku a zvykům. (Wistrich, 1992, s. 101–104). Francie se stala rodištěm židovské emancipace, která ovšem také zapříčinila první zákazy vstupu Židů do státní struktury a vysoké politiky. Tamější antisemitismus se začal šířit po francouzské revoluci, ve které figurovali Židé jako kritický element národního boje za svobodu. Antisemitismus ve Velké Británii a Francii byl spíše mediálně založený, na rozdíl od Rumunska, kde byl každý třetí útok násilný. Takové agresivity do té doby nedosáhl antisemitismus ani v Německu, kde se týkal snahy o opuštění zaměstnání a diskriminačních zákonů. (Brustein & King, 2004, s. 48).

¹ Roku 1871 získali Židé v Německu politická a občanská práva, což zejména akademičtí pracovníci a politici označovali za závažné pochybení a požadovali jejich zrušení. (Feldman, 2018, s. 1140).

1.2. HITLERŮV ANTISEMITISMUS V PŘEDVÍDEŇSKÉM OBDOBÍ

A. Hitler se narodil 20. dubna 1889 v rakouském městě Braunau na Innu² jako dítě Aloise a Klary Hitlerových. Otec byl nemanželským dítětem Marie Anny Schicklgruberové, jejíž příjmení používal až do roku 1876, kdy si jej nechal změnit na Hitler, pravděpodobně podle svého nevlastního otce Johanna G. Hiedlera nebo strýce Nepomuka Hüttlera. (Kershaw, 2015, s. 31–32). Alois Hitler celý život pracoval jako celní úředník, a proto se rodina často stěhovala, až se nakonec usadila v obci nedaleko Lince, který Hitler zbožňoval a během své vlády se z něj rozhodl vybudovat metropoli kultury říše a „nejkrásnější město na Dunaji“, které bude kulturně konkurovat Vídni. (Hamannová, 1999, s. 13).

Rodinné poměry Hitlerových nebyly ideální. Otec byl přísný a trpěl výbuchy vzteku, které dopadaly na jeho manželku a také na děti. Nejvíce tělesnými tresty trpěl nejstarší syn, ovšem ani Adolf neunikl téměř každodenním trestům a jednou se jeho bratr vyděsil, že ho otec při výprasku zabil. (Hamannová, 1999, s. 17.) O děti se starala výhradně matka – velice laskavá a skromná žena, která zahrnovala své děti láskou, čímž se snažila vyvážit despoticke chování manžela. A. Hitler svého otce rád neměl a jeho úmrtí jej příliš nezasáhlo, naopak svou matku bezmezně miloval, což dokazují slova lékaře Eduarda Blocha, který ji léčil a podle kterého po smrti blízké osoby „*nikdy neviděl nikoho, kdo by byl tak zdrcen smutkem jako Adolf Hitler.*“ (Hamannová, 2012, s. 84).

Často se mylně uvádí, že byl Hitlerův otec silným antisemitou. Tuto informaci sdílel August Kubizek, který tvrdí, že se přátelil s lidmi, kteří byli nakloněni názorům německého nacionalisty a antisemity Georga von Schönerera, a proto musel být antisemitou také on. (Kubizek, 2012, s. 90). Tuto informaci ovšem vyvrací sám Hitler, jelikož jeho otec nestrpěl rasové předsudky a o Židech se vůbec nezmiňoval. Jak A. Hitler uvádí, „*z otcovského domu si vůbec nepamatuji, že bych kdy za otcova života toto slovo slyšel ... teprve ve čtrnácti či v patnácti letech jsem častěji narazil na slovo Žid.... Tu otázku jsem tenkrát nijak jinak nevnímal.*“ (Hitler, 2000, s. 44). Dále uvádí, že Židy v Linci považoval za Němce, jelikož jediný rozlišovací znak spatřoval v cizím náboženství. Židy se podle svých slov začal více zabývat až v důsledku svého vídeňského pobytu, kde se seznámil také s ortodoxními, neasimilovanými Židy. I přes to, že A. Hitler často ve své knize upravoval pravdu, se informace o jeho otci na základě tvrzení jiných

² Braunau am Inn je rakouské město ležící mezi dvěma německými státy, které bylo až do 1779 součástí Bavorska. Proto jej A. Hitler považoval za symbol velkého úkolu, jímž bylo znovupřipojení města k mateřské zemi, Německu. (Bauer, 2005, s. 33).

autorů dají považovat za pravdivá, a lze je z tohoto důvodu použít jako důkaz neexistence výrazného antisemitismu Hitlerova otce.

V převážně katolickém Linci se na konci 19. století nevyskytovali žádní ortodoxní Židé, které by bylo možné rozpoznat podle oděvu nebo typického vzezření. Celkem zde židovská populace netvořila ani jedno procento obyvatelstva a byla asimilována. I přesto zde ovšem mohl existovat určitý stupeň antisemitismu, který se projevoval vylučováním osob židovského vyznání ze spolků a diskriminací ve školách. (Hamannová, 2012, s. 42–43). I přesto během let, kdy A. Hitler navštěvoval lineckou reálku, antisemitismus nehrál zásadní roli a židovské děti neměly ve škole problémy. A. Hitler uvádí, že se během studií v Linci seznámil s židovským chlapcem a nic zvláštního ho přitom nenapadlo, považoval ho za stejného jako ostatní děti. (Hitler, 2000, s. 44). Antisemitismus se zde pravděpodobně více nerozšiřoval, jelikož nedocházelo k vysokému nárůstu židovské populace a byl zde větším problémem příchod českého obyvatelstva a „boj proti slavizaci“ Lince. (Hamannová, 1999, s. 27–28).

Až do dnešních dní se můžeme setkat s názorem, že měl A. Hitler židovského předka. Jak již bylo zmíněno, Hitlerův otec byl nemanželským dítětem a dodnes není znám jeho biologický otec. Z tohoto důvodu se již od 20. let 20. století objevilo množství teorií o jeho původu, včetně těch zmiňující možnost židovského otce. (Kershaw, 2015, s. 33–34). Nejvážnější spekulace započaly po vydání paměti Hanse Franka, který tvrdil, že mu A. Hitler ve 30. letech nařídil, aby prozkoumal jeho rodinnou historii kvůli údajnému dopisu od synovce, ve kterém Hitlerovi vyhrožoval prozrazením židovské minulosti. H. Frank podle své výpovědi skutečně židovského předka objevil a měl jím být Žid ze Štýrského Hradce. Toto tvrzení bylo ovšem vyvráceno, jelikož zde od 15. století nepobývali žádní Židé a navíc neexistují žádné důkazy o pobytu Schicklgruberové ve Štýrském Hradci. (Jewish Virtual Library, 2023). V roce 2010 se znovu objevily teorie o židovských kořenech Hitlera v souvislosti s testy DNA, které měly prokázat židovský původ. Tyto testy ovšem nejsou průkazné, jelikož se jednalo o testy vzorků vzdálených příbuzných, nikoliv samotného Hitlera. (Huffpost, 2011). I přes různá tvrzení se do této doby nepodařilo s jistotou prokázat, že měl A. Hitler židovské předky.

Jak již bylo výše zmíněno, smrt matky Hitlera zdrtila. Dne 14. ledna 1907 jí byla židovským lékařem E. Blochem diagnostikována rakovina. Ten za rodinou od listopadu dojížděl každodenně až do její smrti s prosinci téhož roku. A. Hitler si lékaře Blocha nesmírně vážil, považoval ho za vynikajícího odborníka a laskavého člověka a byl mu vděčný za péči o umírající matku až do své smrti v roce 1945. (Kubizek, 2012, s. 130). Tuto skutečnost dokládá výjimka pro doktora Blocha, který mohl na jeho rozkaz z Berlína dále pokračovat v činnosti

lékaře i po anšlusu Rakouska bez označení židovskými štítky, ovšem pouze v rámci židovské obce. (Hamannová, 2012, s. 267). Zdrčený A. Hitler se po smrti matky dle svědectví své sestry nacházel v Linci minimálně do února 1908, což je v přímém rozporu s jeho tvrzením z *Mein Kampf*, ve kterém uvedl dřívější odjezd do Vídně. (Kershaw, 2015, s. 48). Na základě uvedených informací o Hitlerově dětství můžeme konstatovat, že před odjezdem z Lince nevykazoval znaky antisemitismu a že se s ním seznámil až v důsledku svého vídeňského pobytu během následujících let.

1.3. VLIV VÍDEŇSKÉHO POBYTU NA HITLERŮV ANTISEMITISMUS

Vídeň byla na počátku 20. století centrem rakouskouherského antisemitismu, který zde měl mnoho podob. Významný vliv měl již zmíněný křesťanský antisemitismus nebo například antisemitismus liberální, který Židy odsuzoval kvůli údajné náboženské nesnášenlivosti. Teorie rasového antisemitismu z konce 19. století spojila všechny formy do jedné, která měla vysvětlit povahu židovské rasy. (Reuth, 2011, s. 21). Vídeň byla v této době městem s největší židovskou minoritou monarchie, do kterého přicházeli Židé z východu z důvodu zmiňovaných pogromů. V rozporu s některými tvrzeními byli tito lidé z velké části bez stabilních příjmů a žili v severní části města, kde jejich počet v chudinských čtvrtích dosahoval až 17 % tamní populace.³ (Kershaw, 2015, s. 54–55). Jen část nově přichozích Židů patřila ke střední třídě, minimum bylo součástí třídy vyšší. Antisemitismus ve Vídni byl silně a veřejně zdůrazňován politickými stranami, včetně křesťanských socialistů a německých nacionalistů. Výraz „Žid“ byl zde používán ve spojitosti se sociální změnou, modernitou a monoteismem. Mnozí Židé byli považováni za asimilované občany, ovšem v tehdejší kontextu byl výraz „asimilovaný“ používán pouze ve spojení s osobami židovského vyznání. (Rabinovici, 2021, s. 247).

Židé se na počátku 20. století aktivně zapojovali do vídeňské kultury a vědy. Moderna představovala pro vídeňské občany ústřední bod kulturního boje proti židovské menšině, jelikož byla považována za jejich výtvar. Jednou z předních uměleckých osobností této doby byl Richard Wagner, který se vymezoval proti „židovské moderně“, kritizoval údajnou nadvládu Židů v tisku a nemravnost moderního umění, jelikož odpovídalo výhradně židovskému vkusu. Jak uvádí B. Hamannová, „*pojem ‚židovský‘ znamenal ve Vídni více než pouhou příslušnost k židovskému náboženství. Byl především synonymem volnomyšlenkářského, kosmopolitně zaměřeného smýšlení....a neobávalo se porušovat tradice a nejrůznější tabu.*“ (Hamannová,

³ Jednou z chudinských čtvrtí byla také Brigittenau, ve které strávil A. Hitler svá poslední léta ve Vídni. Toto místo na něm mohlo zanechat jistý odkaz kvůli velkému počtu ortodoxních Židů. (Kershaw, 2015, s. 55).

1999, s. 95–96). Rovněž A. Hitler se vyjadřuje k této „židovské moderně“ s odporem, jelikož je zastáncem tradiční architektury, a tvrdí, že *„nebyla žádná nestydatost především v kulturním životě, na nichž by se byl nepodílel alespoň jeden Žid...bylo to těžké obvinění, kterého se dostalo v mých očích Židům, když jsem poznal jejich činnost v tisku, umění, literatuře a divadle.“* (Hitler, 2000, s. 48).

V tehdejší vídeňské společnosti byli Židé negativně spojováni mimo jiné také s prostitutí, která zde byla velmi rozšířená. Dle tvrzení Kubizeka se s ní A. Hitler aktivně neseťkal, jelikož nejspíše dodržoval morální kodex Všeněmců, který mu přikazoval udržení čistoty germánské krve a nesmilnění s prostitutkami „méněcenných ras“. (Kershaw, 2015, s. 66). Negativní konotace existovaly i přes angažovanost zámožných Židů v dobročinných ústavech pro chudé, nemocné nebo studující. Rovněž osoby jako baron Rothschild financovaly dětské domovy, ohřívárny nebo bezplatné výdejny polévek, které během svého pobytu ve Vídni vyhledával také A. Hitler. Ten si na základě této zkušenosti ujasnil, že *„sociální práce nikdy nesmí spatřovat úlohu v bezúčelném opojení dobročinností, jako spíše v odstranění základních nedostatků v organizaci našeho hospodářského a kulturního života“*, čímž se shoduje s názory sociálních demokratů, které jinak obvykle odsuzoval. (Hamannová, 1999, s. 171). Se sociální demokracií se dle svých tvrzení blíže seznámil při demonstraci, na které byl v kontaktu s „produkty“ jejich výchovy a světového názoru, aniž by znal podstatu jejich učení. Dle jeho slov je sociální demokracie *„nákaza krácející pod maskou sociální počestnosti a lásky k bližnímu, od které je třeba rychle svět osvobodit.“* (Hitler, 2000, s. 35).

Jedním z předních antisemitů a odpůrců sociální demokracie byl vídeňský starosta Karl Lueger, který založil Křesťansko-sociální stranu. Starostou se stal roku 1897 a v této funkci působil až do své smrti v roce 1910. Mezi lidmi byl K. Lueger velmi oblíbený a dokonce jeho oponent prohlásil, že je *„jakýmsi nekorunovaným králem...byl populárnější než herci, slavnější než vědci: byl to politický zjev a osobnost, jakou se může chlubit málokteré velkoměsto.“* (Hamannová, 1999, s. 309). S Luegerem se A. Hitler nejpravděpodobněji seznámil skrze noviny *Deutsche Volksblatt*, které zastupovaly německé nacionální křídlo křesťanských sociálů a vyznačovaly se silným antisemitismem. Na Luegerovi oceňoval jeho všestranné schopnosti, například využívání státních institucí jako pomocných prostředků pro dosažení cílů a také pochopení nutnosti kladení důrazu na získání všech vrstev, jelikož síla vyšších měšťanských vrstev nebyla dostačující. Rovněž také vyzdvihoval jeho vztah ke katolické církvi, neboť si byl svými výroky schopen získat přízeň mladých duchovních a stará katolická strana se tak postupně připojila k jeho Křesťansko-sociální straně. (Hitler, 2000, s. 76–77).

A. Hitler se z jeho chování také poučil. Poznal, že je důležitá silná ideologická příslušnost ke straně, která byla v případě Křesťansko-sociální strany zanedbatelná. Rovněž byla slabá rasová (antisemitská) rétorika, která se nedala odlišit od jiných pangermánských stran. Z počátku strana požadovala odstranění Židů z veřejných funkcí a ukončení soukromého podnikání, výsledky byly ovšem velmi omezené a nedošlo k pokusu o zrušení občanských práv židovských občanů. Podle Roberta Wistriche byl Luegerův antisemitismus spíše politickým kalkulem a oportunistickým činem nežli faktickou nenávisí. Naopak je dle výpovědi novináře Sigmunda Mayera „*nepovažoval za tak špatné a navíc bez nich (Rakušané) nemohou fungovat... Židé jsou jedini, kdo se vždy snaží být aktivní.*“ (Wistrich, 1983, s. 254).

Luegerův úspěch závisel na mnoha faktorech, které tvořil například již zmíněný antisemitismus nebo využívání ekonomických potíží k vlastnímu prospěchu. Vytvořil si vlastní způsob pro účinnou manipulaci s veřejností, který zahrnoval využití ekonomických a sociálních problémů, včetně antisemitismu, k její mobilizaci. (Rahden, 2000, s. 436). Jeho popularita nezávisela pouze na řečnických schopnostech a jeho jasný obraz vůdčí osobnosti s politických charismatem a schopností naslouchat lidu sehrál značnou roli, zejména v porovnání se starým, málo politicky schopným a neaktivním císařem. (Hamannová, 1999, s. 310–311). I kvůli tomu byl K. Lueger svými podporovateli nazýván „Králem Vídně“ a podle oponenta ze sociální demokracie byl dokonce „prvním buržoazním politikem, který rozpoznal důležitost mas v politice.“ Existují však také politikové, zejména sociální demokraté, kteří jej považovali za „*ambiciózního demagoga... který se s ohledem na politické principy chová amorálně a bezcitně... napadá Židy bez specifického cíle.*“ (Wistrich, 1983, s. 255).

Když A. Hitler přijel v únoru 1908 do Vídně, nejednalo se o jeho první návštěvu hlavního města monarchie. K té první došlo již na podzim roku 1907, kdy odjel vykonat zkoušky na Akademii výtvarných umění, na kterou ovšem přijat nebyl, což před svou rodinou zamlčel. Po svém druhém příjezdu do města z důvodu dostatku financí nemusel začít pracovat a svůj volný čas vyplňoval četbou, zejména pangermánských mýtů a oblíbených novin. Dle Paula Hama je velmi nepravděpodobné, že by v tuto dobu, i přes tvrzení Kubizeka, četl úplná filozofická díla Arthura Schopenhauera nebo Friedricha Nietzscheho. Naopak se soustředil na politické a náboženské teorie, které se shodovaly s jeho vlastními názory, čímž podporoval formulaci vlastní teorie, a na ostatní literaturu, která by jeho přesvědčení vyvracela, nehleděl. (Ham, 2020, s. 61). Příkladem může být například pangermánský plátek *Ostara*, který vydával od roku 1905 Jörg Lanz von Liebenfels, jehož inspirací byl Guido von List. O těchto osobnostech a jejich vlivu na Hitlera bude více zmíněno v kapitole o pangermanismu.

Dle Kubizeka, který s ním nějaký čas po příjezdu do Vídně pobýval, si A. Hitler často maloval fantastické sny, které ovšem byly pouze chvilkovým poblouzněním a rychle jej opustily. Mezi plány patřilo například složení opery podle vzoru Wagnera nebo projekt týkající se vyřešení vídeňského bytového problému navržením nových domů pro dělníky. (Kershaw, 2015, s. 62–63). Kromě této činnosti také navštěvoval divadla, parlament a také si prohlížel místní architekturu. V tuto dobu si vytvořil averzi vůči rakouskému parlamentu pravděpodobně kvůli velkému počtu neněmeckých poslanců, kteří roku 1907 převyšovali počet německých poslanců.⁴ (Hamannová, 1999, s. 138). Z důvodu velkého množství národností používající jiný jazyk byl parlament centrem sporů a nedorozumění, které vyvrcholily v letech 1907–1914, kdy došlo k jeho uzavření a následnému rozpuštění pouze pár měsíců před začátkem první světové války. Parlament umožňoval vstup diváků na dvě galerie, čehož využil A. Hitler, který jej pravidelně navštěvoval a považoval ho za „žalostné divadlo“. Poslanci se i přes problémy snažili zlepšit životní situaci v monarchii, ovšem nedařilo se najít vhodné prostředky a z tohoto důvodu se často pokoušeli odvést pozornost na menšiny, které byly jejich obětními „beránky“. (Ham, 2020, s. 59).

V září 1908 se A. Hitler znovu pokusil o vykonání přijímací zkoušky, ovšem rovněž neúspěšně. Bylo mu však doporučeno, aby se přihlásil na studium architektury, k níž měl vlohy. Studium tohoto oboru ovšem možné nebylo, jelikož neměl dokončenou maturitu⁵, která byla pro studium architektury vyžadována. (Zitelmann, 1993, s. 13). Již v létě 1909 zůstal na několik měsíců bez ubytování, jelikož si bez zaměstnání nemohl dovolit platit nájemné. Na podzim téhož roku si vedl tak špatně, že se uchýlil do azylového domu, kde se jeho přítelem stal Reinhold Hanisch. Jejich seznámení proběhlo přímo v útulku a sblížilo je pangermánské smýšlení, především láska k Německu. (Hamannová, 1999, s. 179). R. Hanisch se Hitlerovi snažil pomoci získat práci, ten ovšem nebyl schopen kvůli slabosti výkonu manuální práce. Z tohoto důvodu navrhl R. Hanisch možnost zahájení podnikání s malbami scén z Vídně, které by maloval A. Hitler, což se také stalo a po získání dostatku prostředků se přestěhovali do mužského domova. (Kershaw, 2015, s. 74–75).

S ohledem na Hitlerův následný antisemitský vývoj je těžko uvěřitelné, že by spolupracoval nebo se přátelil s Židy. Jedná se však o skutečnost, jelikož odběratele maleb tvořili nejčastěji Židé a také jeden z jeho nejbližších přátel z ubytovny, Josef Neumann, byl židovského původu.

⁴ Národnost byla určována jazykem, ke kterému se poslanec hlásil. (Hamannová, 1999, s. 138).

⁵ A. Hitler v důsledku nemoci ukončil školní docházku roku 1905 bez jejího dokončení. (Kershaw, 2015, s. 43).

S ním dokonce strávil několik dní mimo ubytovnu, brzy se však vrátil zpátky bez utržených peněz a obnovil spolupráci s Hanischem, se kterým měl dříve spor kvůli pomalé práci. Hitlerova spolupráce s ním skončila brzy poté, když jej obvinil z nevyplacení části zisku, za což byl uvězněn. (Hamannová, 1999, s. 199). Na základě Hanischových tvrzení o tom, že „*v oněch dnech rozhodně nebyl žádný židobijec, tím se stal až později*“ (Kershaw, 2015, s. 83) můžeme konstatovat, že nebyl během jejich přátelství antisemitsky založený a když už se o Židech vyjadřoval, tak nebylo jeho stanovisko negativní. Kromě Neumanna se A. Hitler přátelil také s dalšími Židy z ubytovny, jejichž existenci dokládají záznamy z vídeňského přihlašovacího úřadu. Jedná se například o Siegfrieda Löffnera nebo Simona Robinsona. Také další Hitlerův spolubydlící, Rudolf Häusler, si žádného antisemitského chování nevšiml. (Reuth, 2011, s. 25). Hanischovo svědectví o jeho přátelství s Židy potvrdil také nejmenovaný obyvatel ubytovny, který prohlásil, že „*Hitler s Židy vycházel nadmíru dobře a jednou konstatoval, že je to chytrý národ, který dovede táhnout za jeden provaz lépe než Němci.*“ (Kershaw, 2015, s. 83).

Existuje však také možnost, že svůj antisemitismus v této době skrýval. Tuto teorii zastává Ian Kershaw, který tvrdí, že Židy skutečně začal nenávidět již ve Vídni a pouze šlo o reakci na jeho osobní situaci, tj. „*dokud Hitler Židy potřeboval, aby si mohl vydělat na živobytí, nechával si své skutečné názory pro sebe a příležitostně možná dokonce utrousil nějakou neupřímnou poznámku... kterou bylo možné interpretovat jako výraz uznání židovské kultury.*“ (Reuth, 2011, s. 26). Naopak B. Hamannová zastává názor, že během svého pobytu na ubytovně antisemitou nebyl a naopak tvořili Židé významnou část jeho přátel. Rovněž Ralf G. Reuth tvrdí, že nebyl antisemitou minimálně do počátku první světové války, jelikož o tom neexistuje jediné autentické svědectví. (Reuth, 2011, s. 31). Stejně tak P. Ham ve své knize uvádí, že A. Hitler neopouštěl Vídeň s pocitem silné nenávisti vůči Židům a měl již tou dobu promyšlený rasový program, jak uvádí v *Mein Kampf*, ale naopak ve skutečnosti ve Vídni ani později v Mnichově před počátkem první světové války známky rasové nesnášenlivosti nevykazoval. (Ham, 2020, s. 64–65). Na základě uvedených informací můžeme konstatovat, že A. Hitler nebyl během svého vídeňského pobytu silným antisemitou. Naopak byl jeho vztah k Židům během tohoto období navenek kladný a žádné viditelné znaky vykazující antisemitské smýšlení se u něj neprojevovaly.

1.4. POBYT V MNICHOVĚ A UCELENÍ ANTISEMITSKÉHO NÁZORU

Do Mnichova odešel A. Hitler v květnu 1913, což dokládají policejní záznamy týkající se odhlášení z ubytovny, které spolu s tvrzeními dalších spolubydlících dosvědčují pravý rok odjezdu, což vyvrací tvrzení z *Mein Kampf*, ve kterém uvádí odjezd z Vídně již v roce 1912. (Hamannová, 1999, s. 444). S odchodem zřejmě čekal kvůli zisku dědického podílu po otci, který mu mohl být vyplacen až po dosažení čtyřadvacátého roku života. Jakmile bylo dědictví doručeno, odhlásil se z ubytovny a z města odjel. Důvodem pro rychlé opuštění Vídně po získání dědictví byla s největší pravděpodobností povinná vojenská služba, které se mezi léty 1909–1912 vyhýbal. (Kershaw, 2015, s. 87).

Mnichov tvořil spolu s Paříží, Vídní a Berlínem hlavní centrum evropské kultury. Toto bavorské město bylo všeobecně považováno za „beztržní“ a „harmonické“, avšak také zde sílily sociální problémy, politické napětí a antisemitismus. Během třiceti let se mnichovská populace zdvojnásobila, což přineslo potíže v podobě extrémně vysokých životních nákladů. To dokládá tvrzení amerického konzula, podle kterého je *„Mnichov drahé město, zejména co se nájmu týče...mohu prohlásit na základě osobní zkušenosti s Paříží, Londýnem...a dalšími německými městy.“* (Large, 2016, s. 23). Rovněž sílily politické problémy mezi liberály, kteří se snažili omezit vliv církve, a novými politickými stranami, převážně nacionalistickými, které naopak práva církve bránily.

Německý antisemitismus byl dlouhodobým fenoménem, který na konci 19. století začal razantně zvyšovat svou intenzitu. Na rozdíl od Vídně zde nebyl centrem agendy politických stran, ale byl jakýmsi tichým konsensem občanů, kteří se o něm kvůli jeho „zažitosti“ neměli potřebu vyjadřovat. Aktivně se o něm hovořilo pouze během národních nebo sociálních krizí, ze kterých Němci vinili právě Židy. Dle Daniela J. Goldhagena každá část německé populace bez výjimek vykazovala známky nesnášenlivosti vůči Židům a také *„typicky tolerantní lidé, kteří byli přátelé Židů, zastávali alespoň základní antisemitské přesvědčení.“* (Sundheim, 1996, s. 81). Stejně jako ve Vídni zde byla židovská menšina asimilována a roku 1869 dokonce získala rovnoprávnost. I nadále je ovšem němečtí občané nepovažovali za skutečné Němce a projevy nepřátelství vůči nim měly obvykle podobu útočných narážek v novinách a příležitostně také fyzických útoků. (Large, 2016, s. 27).

Hitlerův život se před počátkem první světové války shodoval s jeho dosavadním životem ve Vídni a válkou pro něj *„začala nezapomenutelná a největší doba pozemského života ...nechtěl jsem bojovat za Rakousko, ale byl jsem připraven kdykoliv zemřít pro svůj národ“*

a pro Říši, jež jej ztělesňovala.“ (Hitler, 2000, s. 119). Pro Hitlera počátek války znamenal také možnost vyjádřit své nacionalistické nadšení a poskytl mu způsob, jakým se zbavit své frustrace a selhání z posledních let. Již třetího srpna vstoupil do armády, ve které působil jako pěší doručovatel zpráv na bojišti (*Meldegänger*), za což v srpnu 1918 obdržel na návrh židovského důstojníka Huga Gutmanna Železný kříž první třídy. (Bullock, 1990, s. 51–52).

Hitlerův fanatismus týkající se války můžeme pozorovat na základě bezohledného prosazování německých zájmů bez ohledu na lidské životy a odmítání jakýchkoliv gest přátelství. Podle tvrzení jeho spolubojovníků byl odhodlaným a poslušným vojákem, který odsuzoval pacifismus, o politice mluvil jen zřídka a rovněž se o téměř nezmiňoval o Židech, o kterých pouze občas pronesl pár ledabylych poznámek, ovšem o vyslovenou nenávist se nejednalo. (Kershaw, 2015, s. 107–108). Konec války prožil v lazaretu v Pasewalku, ve kterém se léčil z následků plynového útoku a později jej označil za náboženský zážitek, během nějž jej Bůh vybral jako ochránce německého lidu. (Ham, 2020, s. 164).

Již v polovině války se židovští obyvatelé stávali terčem nenávisti a agresivity, která s prohrou Německa narostla do extrémních rozměrů a postupem času se zrodila nová vlna „völkisch“ (národního či rasového) antisemitismu, který Židy označoval za rasově podřadné přistěhovalce, kteří těžili z bídy národa a neúčastnili se války coby vojáci na frontě. Tyto informace jsou mylné, jelikož se Židé účastnili bojů na frontě zhruba ve stejném poměru jako nežidovští občané. Antisemitismus se zde ještě zhoršil po událostech v Rusku roku 1917, kdy Židé začali být podezříváni z vytvoření mezinárodní organizace, jejímž cílem bylo rozpoutání světové (bolševické) revoluce. (Kershaw, 2015, s. 114–115). Tytéž názory sdílel také A. Hitler, který po válce Židy obviňoval z porážky Německa a tudíž je považoval za odpovědné vůči uspořádání po Versaillské smlouvě. Podle Hitlera bylo cílem světového židovstva nejen rozpoutání revoluce, ale také zničení Německa, proti kterému se Němci v čele s Hitlerem, který byl k tomuto úkolu pověřen Bohem, musí bránit. (Burrin, 1994, s. 30–31).

Na začátku listopadu 1918 došlo v Mnichově k vyhlášení Bavorské republiky v čele s židovským socialistou Kurtem Eisnerem, který byl ovšem již v únoru 1919 zastřelen. Následně došlo ke krátkodobému vyhlášení Bavorské republiky rad. Tento režim byl velmi brzy po založení tvrdě potlačen dobrovolnickými sbory a jeho představitelé byli potrestáni. Toto dění pouze posílilo již tak silný německý antisemitismus, který s podepsáním Versaillské smlouvy nabyl nových rozměrů. Nejvíce byl patrný v armádě, ve které se tou dobou pohyboval A. Hitler. Jeho proces ideologizace se urychlil v návaznosti na funkci školitele v oddělení protibolševické propagandy, v rámci které přednášel na protibolševických školeních pro

vojáky. (Bullock, 1990, s. 64). Z jeho výroků v následujících letech můžeme vyvodit, že byl nejprve zastáncem antikomunismu, ze kterého se následně vytvořil silný antisemitismus. Jedná se například o řeč z dubna 1920, kdy vystupoval proti bývalé (bolševické) republice rad a podněcoval násilí proti Židům. Ještě přesvědčivějším důkazem je jeho tvrzení z roku 1933, kdy prohlásil, že „*proti Židům jako takovým nemám vůbec nic. Ale všichni Židé jsou komunisti, a to jsou moji nepřátelé, proti těm bojuji.*“ (Reuth, 2011, s. 122).

V září 1919 obdržel A. Hitler rozkaz týkající se prozkoumání nové politické strany, tj. Německé dělnické strany (DAP), o které měl podat zprávu. Zúčastnil se proto jedné z jejich schůzí, do které se v rámci diskuse zapojil a udělal na jejího zakladatele Antona Drexlera dojem, a proto se mu rozhodl nabídnout členství. Tuto nabídku se rozhodl přijmout a dle členského listu strany se stal 555 členem⁶ DAP, nikoliv sedmým členem, jak sám tvrdil. (Steffahn, 1996, s. 57). V následujících měsících se stal nejdůležitějším řečníkem strany a dokázal jí získat mnoho příznivců. Již z Vídně věděl, že pro politickou stranu je nejdůležitější získat přízeň mas, čehož má být dosaženo zaměřením na určitá témata a stálým opakováním daných myšlenek. Jak uvádí ve své knize, „*znárodnění širokých mas nemůže být nikdy uskutečněno polovičatostí a prostým zdůrazňováním takzvaného objektivního stanoviska, nýbrž pouze bezohledným a fanatickým zaměřením se na vytyčené cíle.*“ (Hitler, 2000, s. 246).

V únoru 1920 byla strana přejmenována na Národně socialistickou německou dělnickou stranu (NSDAP) a došlo k vyhlášení politického programu, který se skládal z 25 bodů. Mezi požadavky patřilo zrušení mírových smluv z Versailles a St. Germain a následné sjednocení všech Němců v novém Velkoněmecku. Občanem státu se podle NSDAP mohl stát pouze občan německé krve, nikoliv Žid. Rovněž mělo být zakázáno vykonávání veřejných úřadů nestátním občanům a vytvoření silné ústřední moci. (Steffahn, 1996, s. 62). Podle Hitlera by za stranu měl zodpovídat „*pouze jeden vůdce, který má neomezenou moc a autoritu...je však výhradním vůdcem celého hnutí. Podléhají mu veškeré výbory a ne on jim...kdo toho není schopen, nebo kdo je příliš zbabělý nést za své činy příslušnou zodpovědnost, není hoden být vůdcem.*“ (Hitler, 2000, s. 251).

První písemný doklad o Hitlerově nenávisti k Židům pochází ze srpna 1919, ve kterém se velitel strážní služby vyjadřuje o Hitlerově monologu o židovské otázce, kdy byla podle něj problematika rozebírána „*velmi zřetelným způsobem a se zvláštním důrazem na germánské*

⁶ Ve skutečnosti se stal členem číslo 55, neboť představitelé strany začali počítat členy až od čísla 501. (Steffahn, 1996, s. 57).

hledisko“ (Reuth, 2011, s. 117) a označil jeho výstup za „protižidovské štvání“. Jeho první zaznamenané přímé stanovisko týkající se židovské otázky pochází ze září 1919 z dopisu adresovanému Adolfu Gemlichovi, ve kterém píše, že se má antisemitismus zakládat na faktech, z nichž první praví, že „židovstvo je rasou, nikoli náboženstvím“ a že „*antisemitismus pocházející z ‚rozumu‘ povede k systematickému oklešťování práv Židů... konečným cílem musí být nemilosrdné odstranění Židů se vším všudy.*“ (Kershaw, 2015, s. 137).

Hitlerův antisemitismus byl rasově a nacionálně založený. Pro Hitlera se světové dějiny staly bojem mezi idealistickou a tvůrčí árijskou rasou na straně jedné a spikleneckou, podvratnou židovskou rasou na straně druhé. (Reuth, 2011, s. 170). Toto dokládá za použití rádoby „vědeckých“ teorií, které tvořily základní teze Houstona S. Chamberlaina, který se pokusil o historickou analýzu vzniku a evoluce Židů (Izraelitů). Podle něj je „*národ židovský... cizím, asiatským, připoutaným na onen starý zákon... Židé hledí úzkostlivě k tomu, uchovati si hlavní kmen čistý, neposkrvrněný... směšování Židů a křesťanů znamená tedy duševní zakrnění křesťanů... křesťané krví židovskou budou degenerování*“ (Chamberlain, 2011, s. 5–7), s čímž souhlasí A. Hitler, který tvrdí, že „*(Žid) znečišťuje krev ostatních, zatímco svou si přísně chrání.*“ (Hitler, 2000, s. 229). Podle Chamberlainových tezí jsou Židé výtvozem míšení ras (včetně árijské), které se od sebe výrazně liší jak fyzicky, tak mravnostně. Dále připouští, že germánské národy samy dopustily znečištění vlastní čistoty krve a úpadek kultury v návaznosti na míšení etnik a jedná se tak o spoluviníky Židů, přičemž jediným ochráncem před židovskou obcí byla křesťanská církev, která je kontrolovala a považovala za cizince. (Chamberlain, 2011, s. 30).

Osobou, která Hitlerovi představila výrazné antisemitské postavy a poskytla mu pseudovědecké zdůvodnění antisemitismu, byl Dietrich Eckart. Ten tvrdil, že „*bolševismus rozsévá chaos v Německu... aby tuto zemi vydal na pospas... mezinárodnímu židovstvu, které ji dokonale vyplení a nakonec přenechá zkáze.*“ (Reuth, 2015, s. 171). D. Eckart byl Hitlerovým mentorem a představil mu antisemitské autory, například Lista a Liebenfelse, čímž mu pomohl k získání „vědeckých teorií“ dokazujících podřadné postavení Židů, o kterých bude více zmíněno v kapitole o pangermanismu. Zároveň mu také umožnil přístup do lepší společnosti kvůli svým kontaktům, které získal prací novináře. V roce 1929 mu A. Hitler vyjádřil svůj obdiv jako mentorovi v oblasti židovské otázky (Reuth, 2015, s. 173), což také dokazuje to, že se stal antisemitou až po roce 1919 a nikoliv již ve Vídni, jak sám tvrdil. Pokud by se tak stalo již ve Vídni, nepotřeboval by při svém pobytu v Mnichově Eckartova doporučení.

Publikací, která Hitlerovi utvrdila pravdivost jeho názoru na židovskou komunitu, byly *Protokoly sionistických mudrců*, které se do Německa dostaly v roce 1919 z Ruska. Tento spis představuje domnělé odhalení plánů židovstva na ovládnutí světa a rozšířil se nejen mezi antisemity, ale rovněž vzbudil zájem široké veřejnosti. Obsahem tohoto díla očerňující Židy je 24 protokolů, které mají sloužit jako postup pro dosažení světovlády a také následná podoba nového světového zřízení pod vedením Židů. Jedná se například o dosažení degenerace Gójų⁷, zavedení nové republikánské ústavy, kontrolu médií, využívání kapitálu k získání moci nebo rozšíření lživých teorií, kdy „*Židé) skrze vzdělání obalamutili, zdemoralizovali a otupili gójskou mládež lživými principy a teoriemi.*“ (Nilus, 2015, s. 95).

Mezi *Protokoly sionistických mudrců* a *Mein Kampf* můžeme nalézt jisté paralely, například se obě díla shodují v prolhanosti a podvodnosti Židů, kdy je v *Mein Kampf* uvedeno, že „*Žid je velmistr ve lhání, a lež a podvod jsou jeho bojové zbraně.*“ (Hitler, 2000, s. 256). Jiným příkladem může být myšlenka židovstva usilujícího o světovládu, kdy A. Hitler v srpnu 1920 ve svém projevu zmínil, že „*Žid zprvu smýšlí autokraticky a je připravený sloužit každému knížeti, pak sestoupí k lidu, bojuje za demokracii...a když jí dosáhne, stane se diktátorem.*“ (Reuth, 2011, s. 178). Podobnou tezi můžeme nalézt také v *Protokolech sionistických mudrců*, ve které se uvádí, že je triumfem Židů likvidace gójské šlechty a nestolení židovské finanční oligarchie, která pak „*svou krutostí dokáže utlumit všechny obavy i vykořenit liberalismus.*“ (Nilus, 2015, s. 71).

Z výše uvedených informací můžeme konstatovat, že A. Hitler nabyl antisemitské myšlenky až během svého poválečného pobytu v Mnichově, kde z nich od roku 1919 utvářel ucelený světový názor s ohledem na světové i domácí události následující po první světové válce. Jak již bylo zmíněno, první Hitlerova písemnost zmiňující židovskou otázku a její možné řešení pochází až z roku 1919, do té doby se o Židech ve své korespondenci nezmiňoval téměř vůbec. (Jäckel, 1999, s. 48). Z přecházejících vídeňsko-mnichovských let ani z období první světové války neexistují žádné přesvědčivé důkazy o jeho antisemitském smýšlení.

⁷ Termín „Gój“ znamená v tomto kontextu označení osoby s nežidovským vyznáním. (Nilus, 2015, s. 53).

2. PANGERMANISMUS ADOLFA HITLERA

Druhá kapitola se zaměřuje na Hitlerovo pangermánské myšlení, které bylo v porovnání s jeho antisemitským vývojem konstantní po celý život. V úvodu kapitoly bude definován termín pangermanismus neboli všěněmectví, poté dojde k identifikaci počátků pangermanismu v dětství, které se s příchodem do Vídně zesílily v souvislosti s německou nacionalistickou propagandou Schönerera. Rovněž bude popsán vývoj pangermanismu v Německu, včetně vlivu Všěněmeckého hnutí, a závěr kapitoly se zaměří na znaky rasové teorie Hitlera, který vycházel z teorií pangermánsky smýšlejících autorů, včetně těch o rasové hygieně a nadřazenosti árijské rasy.

2.1. DEFINICE PANGERMANISMU

Pangermanismus můžeme definovat jako „*touhu po propagaci politické a kulturní jednoty Němců... a snahu přimět všechny Němce uvědomit si, že vytvoření jednoty je jejich největším posláním*“ a zároveň „*odmítá konvenční politické spektrum a etické, humanitární a náboženské principy.*“ (Thorpe, 2011, s. 16). Ve skutečnosti se nejedná pouze o politické hnutí usilující o výše zmíněné sjednocení, ale může být považován za trvalou součást německého národa. Pangermanismus má v sobě zakořeněn imperialismus a nespokojí se s pouhou emancipací národa a územní nezávislostí, ale potřebuje expandovat a nalézt vhodné území pro další rozvoj populace. (Usher, 1913, s. 8). To potvrzuje Hannah Arendtová, podle které se „kontinentální imperialismus“, též pan-ideologie, vždy myšlenkově pojí s nacionalismem a imperialismem. (Arendtová, 1996, s. 223).

Kořeny pangermanismu jakožto myšlenkového (pan) hnutí můžeme nalézt v 19. století, kdy byly politické, romantické a mystické představy o Německu spojeny s myšlenkami „völkisch“ nacionalismu. Poté došlo k propojení s pohanskými a křesťanskými mystickými symboly a po vytvoření samostatného německého státu roku 1871 začaly být považovány za součást národní identity. Součástí identity se staly také oslavy „německého“ vítězství nad Napoleonem u Lipska roku 1813 značící sílu, vitalitu a „znovuzrození“ německého národa (Kershaw, 1987, s. 14). Árijská rasa se dostala do popředí v období popularizace darwinismu a upozadování biblického učení, které bylo spojeno s diskreditací Árijců jakožto představitelů biblické rasy, na kterou bylo nově nahlíženo jako na rasu biologickou. Rovněž došlo k prosazení kranioetrie⁸ jakožto

⁸ Kranioetrie je věda zabývající se měřením lebek, která se snaží určit charakteristiky vztahů mezi pohlavími, stavbou těl nebo genetikou populace. (Dictionary.com, 2023).

nástroje rasové klasifikace na úkor dosavadního nástroje rozlišování, kterým byla jazykověda. (Budil, 2015, s. 157).

Specifikem pangermanismu se stalo zaměření na střední Evropu, které mělo dominovat Německo. Pro období mezi jeho sjednocením a první světovou válkou je typické posilování agresivity určitých rysů nacionalismu a extrémně konzervativní hodnoty, které v meziválečném období získaly dobovatelský charakter pojící se s již zmíněným zaměřením na Evropu. (Štollová, 2016, s. 10). Poslední desetiletí 19. století lze považovat za „věk Árijců“, což dokazuje také výrok sociologa Jeana Finota, který tvrdí, že se „*árijský původ stal blahodárným zdrojem, z něhož vzešla vyšší morálka Evropy a ctnosti jejích obyvatel.*“ (Budil, 2002, s. 204).

Dle Karla Hocha představuje německý mesianismus idealistický prvek pangermanismu. Každý národ má ze své podstaty pár vlastností, které z něj dělají lepší národ nežli ostatní a zároveň je také schopný vykonat činy, které prospívají všem národům. Toto je problém německého národa, který se považuje za spasitele všech národů a nehledí na násilí konané vůči jiným, jelikož svůj národní cíl považuje za nejvyšší cíl lidstva. Mesianismus je součástí německého imperialismu, který je základem zmíněné expanzivnosti. (Hoch, 1946, s. 142).

Hlavním rysem pangermánských idejí je zaměření na uchování „německosti“ spolu s odstraněním cizích vlivů a následné rozšíření německé kultury a hodnot. Německý národ nebyl po staletí nacionálně jednotný a ani s vytvořením samostatného státu se situace dlouho neměnila, jelikož i nadále přetrvávaly kmenové rozdíly v rámci státu. (Hoch, 1946, s. 150). Cílem pangermanismu se tudíž stalo již zmíněné sjednocení německy hovořícího národa s důrazem na jazyk, kulturu a později také na rasu. Pangermánská ideologie spojená s árijskou teorií měla původně sloužit jako nástroj dosažení mocenského postavení Německa, k čemuž ovšem v důsledku první světové války nedošlo. Nově se tak stala revitalizačním programem mobilizujícím široké masy toužící po obnově a národním vzestupu, kterého využila Hitlerova NSDAP. (Budil, 2015, s. 253).

Pangermanismus je často spojován s mystikou, která má podle některých autorů základy v přírodě. Například G. von List, o kterém bude více zmíněno v následující podkapitole, tvrdil, že příroda tvoří nejbožstějšího průvodce kosmického života a rasa, která má k ní nejbližší, je také nejbližší pravdě. Pro něj byli touto „nejupřímnější“ rasou Árijci, kteří nežijí v uměle vytvořeném prostředí moderního materialismu a pozitivismu, a jsou proto onou vyvolenou rasou, která zachrání svět. (Mosse, 1961, s. 84).

2.2. HITLERŮV PANGERMANISMUS V RAKOUSKU

Podpora pangermanismu v Rakousku byla již od poloviny 19. století velmi silná, ovšem kvůli rozdílným pohledům na následné uspořádání státu po sjednocení nikdy nedošlo k realizaci plánu, který by vytvořil jednotný německý stát. Rakouská strana navrhla „Velkoněmecké řešení“ (*Großdeutsche Lösung*), které by zahrnovalo Německo a německé Rakousko spolu se Zeměmi koruny české pod vedením habsburské monarchie. Německá strana naopak požadovala „Maloněmecké řešení“ (*Kleindeutsche Lösung*), podle kterého by se pod pruské vedení přičlenilo pouze německé Rakousko. (Thorpe, 2011, s. 17). Podle Hitlerových tvrzení „*stejná krev patří do společné říše*“ nebo „*německý národ nebude mít žádné morální právo na koloniálně-politickou činnost, dokud nebude moci své vlastní syny spojit ve společném státě*“ (Hitler, 2000, s. 11) můžeme usuzovat, že byl zastáncem „Malého Německa“, jelikož se nezmiňuje o spojení s jiným národem nežli německým.

V období prusko-rakouské války vznikl mezi německými Rakušany konflikt týkající se loajality vůči německému národu nebo rakouskému státnímu občanství, v důsledku čehož došlo k vytvoření dvou podob německého nacionalismu. Prvním z nich byl völkisch nacionalismus, který se zabýval národním vědomím a ochranou německé kultury a identity v rámci monarchie. Druhou podobou představoval více politický pangermanismus, který byl součástí politického kontextu spíše než ochráncem hodnot. (Goodrick-Clarke, 2004, s. 8).

Na základě Hitlerových prohlášení z *Mein Kampf* můžeme s jistotou konstatovat, že byl zastáncem německého nacionalismu již od raných školských let. Již v této době údajně poznal, že se rakouští Němci odcizují německému národu a nerozumí nutnosti boje za ochranu národní podstaty, čímž myslí zachování německého jazyka uvnitř mnohonárodnostní monarchie. (Hitler, 2000, s. 15–16). Sám se proto účastnil národnostního boje v rámci Rakouska, kdy se pomocí chrp a černo-červenožlutých barev typických pro „schöneriány“ (extrémní německé nacionalisty) zdůrazňovalo německé smýšlení spolu s vyvoláváním typicky německých výrazů a slovních spojení „Heil“ a „Deutschland über alles“. Nacionalistické spolky pořádaly sbírky „proti čechizaci“, kterých se účastnila většina obyvatel, a z vybraných peněz se financovaly německé mateřské a vyšší školy ve smíšených oblastech. (Hamannová, 1999, s. 24).

Dle výpovědi Kubizeka byla atmosféra linecké reálky velmi nacionální a žáci se odmítali účastnit akcí oslavujících monarchii. (Kubizek, 2012, s. 86). Rovněž učitelé byli často německými nacionalisty a žáky v jejich činnosti podporovali. Jedním z nich byl učitel dějepisu Leopold Pötsch, který byl Hitlerovým oblíbeným vyučujícím a podporoval jeho nacionální

fanatismus pomocí apelu na pocit národní hrdosti. Z Hitlerova výroku „*kdopak by také mohl pod vedením takového učitele studovat německé dějiny a nestát se nepřítelem státu, jehož panovnický dům tak neblahým způsobem ovlivňoval osudy národa?*“ (Hitler, 2000, s. 18) bychom mohli snadno usoudit, že byl tento učitel nejen německý nacionalista, ale také antimonarchista. To však není pravda, což dokládá sám L. Pötsch, který „*s Hitlerem nesouhlasí kvůli jeho urážkám Rakouska, jemuž on přece úředně přísahal věrnost.*“ (Hamannová, 1999, s. 26). Stejný názor zastával také Hitlerův otec, který sice byl silným německým nacionalistou a pangermánem a dokonce pomáhal s činností německých nacionalistů, ale i přes to zachovával věrnost císaři. (Hamannová, 1999, s. 23).

Jak vyplývá ze zmíněného výroku o Pötschovi, A. Hitler nebyl zastáncem habsburské monarchie a požadoval vytvoření „Velkoněmecké říše“. Během pobytu ve Vídni se tento požadavek na sjednocení Německa a Rakouska ještě zintenzivnil. Hlavním nepřítelem byl pro pangermány císař František Josef I., který podporoval národnostní zrovnoprávnění, proti kterému němečtí nacionalisté bojovali. (Hamannová, 1999, s. 110). Hitlera habsburský císař příliš nezajímalo, což můžeme odvodit na základě výpovědi Kubizeka, který ve své knize uvádí: „*Často jsme vidali starého císaře, když jel... od Schönbrunnu přes Mariahilfer Straße na císařský hrad... Adolf si ho nevšímal, protože ho nezajímala osoba císaře, nýbrž jenom stát, který reprezentoval.*“ (Kubizek, 2012, s. 161). Stejně jako schöneriáni odmítal poskytování německé politické a vojenské podpory vůči habsburské monarchii a odsoudil vytvoření dvojspolku, jelikož byl výhodný pouze pro Habsburky, nikoliv pro Rakušany, a navíc může věrnost existovat pouze vůči vlastní rase, nikoliv vůči celé mnohonárodnostní monarchii. (Hamannová, 1999, s. 129).

Není pochyb, že A. Hitler podporoval vídeňského pangermána a nacionalistu Schönerera, který vedl radikální proud pangermánů od 70. let 19. století, kdy se stal poslancem a členem Německé pokrokové strany. Jednalo se o silného antisemitu a prvního rakouského politika, který veřejně hovořil o své nesnášenlivosti vůči Židům. (Štollová, 2016, s. 69). Jeho nacionální předpojatost a rasový fanatismus jej přivedly až k myšlence odstranění osob neněmeckého původu, čímž by došlo k vytvoření čistě německého Rakouska. Schönererův antisemitský přístup se rozšířil v rámci celé země a často kvůli němu docházelo k bojkotům židovských obchodů a k jejich vylučování ze sportovních soutěží, které byly organizovány na základě nacionálního, a tudíž nežidovského, základu. (Steffahn, 1996, s. 32). G. von Schönerer odsuzoval rakouskou velmocenskou politiku a vystupoval proti anexi Bosny a Hercegoviny, která škodila německým zájmům a pro Rakušany vytvořila nejen finanční zátěž, ale také ztížila

situaci pro možné sjednocení Rakouska s Německem. Rovněž neuznával vládu habsburské monarchie, jelikož pro něj byli jedinou pravou dynastií Hohenzollernové. (Hamannová, 1999, s. 270).

Autorem, který měl ve vídeňských pangermánských a nacionalistických kruzích značný vliv byl J. Lanz von Liebenfels, který vydával pangermánský plátek *Ostara*. Byl prvním učedníkem Lista, který působil na přelomu 19. a 20. století jako spisovatel a vytvořil „árijský mýtus“ na základě mystifikace germánské mytologie. Také se stal zakladatelem Národního hnutí, které mělo za úkol rozšířit agresivnější nacionalismus mezi Rakušany, nahradit katolictví „německým křesťanstvím“⁹ a bojovat proti židovství. (List, 2011, s. 105). G. von List se dlouhodobě zabýval studiem starých germánských run, ve kterých měla být ukryta moudrost árijské rasy. Některé z nich byly použity nacistickou stranou pro označení oddílů, například znak SS, který v runovém písmě znamená jednotu a vítězství. (List, 2011, s. 106).

J. Lanz von Liebenfels působil jako novinář pod vedením Schönerera, kterého považoval za největšího všenečce, většího než Ottu von Bismarcka. Z počátku působil jako kněz a později založil vlastní „Novotemplářský řád“, který do popředí stavěl rasovou čistotu. (Hamannová, 1999, s. 244). Právě v tomto období se seznámil s učením Lista, kterého použil jako inspiraci pro své nacionalistické články, které se zabývaly nadřazeností árijsko-germánské rasy. Ve své tvorbě poukazyval na zápas mezi plavou, tvůrčí a hrdinskou germánskou rasou a rasou tmavých nepřátel, kteří chtějí zničit lidstvo. Řešením podle něj mělo být udržení rasové čistoty spojené s vyhlazením nižších ras. (Kershaw, 2015, s. 71). Neexistují žádné důkazy o přímém vlivu Liebenfelse na Hitlera, který se o něm nikdy veřejně nezmínil. Můžeme však jeho odkaz nalézt u Heinricha Himmlera, který propagoval jeho návrh týkající se třídění populace podle hypergermánského ideálu, sterilizaci nebo celkové odstranění nižších ras, jenž mělo vést ke zdokonalení germánské rasy. (Steffahn, 1996, s. 33).

2.3. PANGERMANISMUS V NĚMECKU A ŠÍŘENÍ RASOVÝCH TEORIÍ

Všenečství v Německu získalo základní ideový rámec již na počátku 19. století, kdy jej vytvořili němečtí filozofové na základě imperialistických tendencí tehdejšího Pruska. Mezi tvůrce původních pangermánských idejí patřil teolog Johann Gottlieb Fichte, který je všeobecně pokládán za jednoho z prvních šířitelů německého nacionalismu, jenž měl v jeho podání značně náboženské zabarvení. To se promítlo také do jeho antisemitismu – věřil, že se Židé nikdy

⁹ Jednalo se o rasovou odnož křesťanství, ve které byl Ježíš Kristus prohlášen za Árijce. (List, 2011, s. 105).

nemohou zbavit své „židovskosti“ a jediným řešením je jejich odstranění. (Sundheim, 1996, s. 75). J. G. Fichte prosazoval zvolení rázného vůdce, který by sjednotil národ, což má být nutnou podmínkou pro dosažení evropské svobody. (Hoch, 1946, s. 187). Pokračovatelem Fichteho myšlenek se stal Georg Wilhelm Friedrich Hegel, který byl přesvědčen o vyvolenosti Germánů, kteří jsou nositeli světové kultury. Podle něj dochází ke zbožštění hrdiny coby vůdce státu a držitele moci, který podřizuje partikularistické zájmy jednotlivců společným zájmům státu. (Štollová, 2016, s. 37). Za tohoto vyvoleného vůdce Germánů se A. Hitler považoval od svého pobytu v lazaretu v Pasewalku.

Pangermanismus se ve spojení s völkisch nacionalismem dostal do německého politického diskurzu na konci 19. století se vznikem nacionalistických hnutí. Ty se snažily získat podporu pro dosažení jimi vytyčených národních cílů a typicky se jednalo o zastánce antisocialistických a antiliberálních postojů. (Spielvogel, 1992, s. 7). Takovým hnutím byl Všeněmecký svaz, který vznikl roku 1891 v reakci na výměnu kolonií mezi Německem a Velkou Británií. Hlavními cíli svazu se stalo sjednocení všech Němců v rámci jednoho státu, zahraniční expanze, etnická homogenizace a politické reformy, včetně potlačování sociální demokracie, levicového liberalismu a katolického Centra jakožto hlavních nepřátel říše. (Hofmeister, 2017, s. 1–2). Hlavním zájmem svazu bylo rozšíření zahraničních teritorií, pomocí kterých mělo dojít k šíření německého vlivu po celém světě, čímž rozšířili základní tezi pangermanismu, tj. ovládnutí střední Evropy, o dosažení „božského“ cíle německé rasy, která má spasit svět. Z tohoto důvodu prosazovali agresivní expanzionistickou politiku a vytvoření silné armády a námořnictva pro zajištění velmocenského postavení Německa. (Urban, 2016, s. 67).

První světová válka znamenala možnost dosažení hlavních cílů Všeněmeckého svazu, včetně realizace germánské dominance ve střední Evropě sjednocením německých zemí jakožto prvního kroku k ovládnutí světa. Zároveň mělo také dojít k oslabení dosavadních velmocí a k anexi Lucemburska, okupaci Belgie a získání severní části francouzského území, které by sloužilo jako přístupová cesta k Lamanšskému průlivu. Na počátku války propagoval svaz státní podporu sionismu, což by umožnilo snadnější přesídlení Židů do Palestiny, čímž by se dosáhlo etnické homogenity Německa. Od roku 1917 však svaz vykazoval znaky silného antisemitismu a dával Židům za vinu nejednotnost německé společnosti. S koncem války došlo k radikalizaci myšlenek svazu spojených s etnickou homogenitou, rasismem a darwinismem. Podpora svazu se během let začala postupně vytrácet kvůli neplnění cílů a situace nepomohlo ani vytvoření koalice s dalšími nacionalistickými stranami s úmyslem svrhnout režim. Tíživá

situace svaz přivedla ke spolupráci s Hitlerem, kterého chtěli využít k opětovnému získání popularity. K tomu však nedošlo a svaz roku 1939 ukončil činnost. (Hofmeister, 2017, s. 3–4).

Součástí pangermanismu v Německu se stal antisemitismus vycházející z rasových teorií, jejichž počátek můžeme nalézt již v 18. století. Autoři článků zabývajících se touto problematikou vytvořili rozdělení na základě rasových odlišností, které byly většinou založeny na kulturních základech, ve kterých se hlavním kritériem stal mateřský jazyk. Rovněž se začaly šířit studie zabývající se rozlišováním ras dle tělesných charakteristik, které podporovaly rasové teorie založené na kulturním dělení. (Morant, 1939, s. 153). Hlavním představitelem, který rozšířil rasovou klasifikaci, byl německý lékař Johann Friedrich Blumenbach, který vytvořil základy moderní antropologie jakožto vědy o lidských rasách. Blumenbachovo dělení se týkalo pěti hlavních skupin lidstva (evropské, mongolské, etiopské, americké a malajské), nikoliv rozdělení do dalších podskupin, které evropští teoretikové označovali za rasy. Většina rasových klasifikací 19. a 20. století byla vytvořena právě na základě Blumenbachova rasového systému. (Budil, 2009, s. 20).

Mužem, který zásadně ovlivnil rasová studia, byl skotský anatom a etnolog Robert Knox. Ten se zabýval rasovou problematikou již od roku 1814, ovšem do povědomí běžných občanů se dostal až v 50. letech 19. století, kdy se v Evropě začalo utvářet rasové rozdělení společnosti. Podle Knoxe určují rasové charakteristiky nejen tělesné rysy, ale také mentální odlišnosti týkající se způsobů chování (Blake, 1871, s. 334), které jsou individuální a národní povahy. Lidstvo se dle jeho názoru již od počátku dějin členilo na rozdílné rasy a „permanentní varianty“, které je nutné začít zkoumat dle „zoologické historie“. Rasový základ dané skupiny je neměnný již od jejího vzniku a není možné jej ovlivnit ani uměním, výchovou či sblížením s jinou civilizací, jejíž hodnoty by skupina přejala. (Budil, 2015, s. 432). Knoxova tvrzení týkající se rasy odstranila geografické hranice a překročila všechna omezení, diplomatická či dynastická. Jeho myšlenky se staly základem teorií, ze kterých se později vyvinula nacistická rasová ideologie, která využívala rasové členění lidstva k prosazení vlastní vyspělosti, kterou udává rasová příslušnost. (Budil, 2009, s. 14).

Průkopníkem fenoménu árijské rasy se v polovině 19. století stal francouzský diplomat, aristokrat a novinář Arthur de Gobineau, který ve své eseji *Pojednání o nerovnosti lidských ras* představil myšlenku rasově nadřazené árijské populace. Podle Gobineaua podléhá příroda stejným zákonitostem jako lidská společnost, a proto mezi nimi existují spojitosti, například různost povah druhů v interakci s přírodním prostředím či aktivita ras v historickém kontextu. (Budil, 2009, s. 135). Hlavní příčinou krizí a zániku civilizací je podle něj nerespektování

specifických vlastností vlastní rasy a snaha o získání příslušnosti k rase cizí, čímž dochází k míšení ras a následně k jejich degeneraci. Slovo degenerovaný používá v kontextu, ve kterém *„národ nemá již niterné hodnoty, které míval, protože již nemá ve svých cévách touž krev, jejíž hodnotnost postupně míšení obměnilo...zemře úplně a jeho civilizace s ním v onen den, kdy prapůvodní etnický prvek bude rozředěn dělením a zaplaven přínosem z plemen cizích“*. (Budil, 2015, s. 541). Na rozdíl od ostatních autorů nepodporoval zastavení degenerace, jelikož se jedná o přirozený proces. Tímto se odlišuje od Hitlera, jehož cílem bylo rasové „očistění“ Německa.

V uvedené definici degenerace můžeme nalézt spojitost s prvky rasové teorie Hitlera, který odmítal míšení árijské krve s krví nižších ras kvůli znehodnocení vyšší rasy. Podle něj *„rasa nespočívá v jazyku, nýbrž v krvi“* (Hitler, 2000, s. 285) a jakákoliv germanizace Židů je z tohoto důvodu nemožná. V tomto ohledu můžeme nalézt rovněž odkaz na Fichteho antisemitské názory týkající se nemožnosti odstranění „židovskosti“, kterou lze vymýt pouze usmrcením. Podobný názor zastával také A. Hitler, pro kterého byli Židé *„pouze parazitem na těle ostatních národů...kde se (parazit) vyskytne, tam dřív nebo později vymře hostitelský národ“* (Hitler, 2000, s. 221) a z toho důvodu musí árijská rasa bojovat za zajištění své existence a udržení čistoty krve. Dle Hitlera jsou Árijci jakožto silný a vyvolený národ největším protikladem Židů, kteří jsou podřadnou a slabou rasou, která bude vyhnána silnějším. Árijci proto musí ze svého území odstranit problémové osoby, tj. Židy, kteří jim zabírají životní prostor. (Hitler, 2000, s. 100).

A. Gobineau se dále domnívá, že jsou rasové dispozice důležitým faktorem pro budování rozvinutých společností. Na rozdíl od jiných rasových teoretiků nebyl antisemitou, naopak Židy považoval za rasově kvalitní národ, jelikož se byl schopen přizpůsobit a přežít situace, kvůli kterým jiné národy zanikly. (Budil, 2009, s. 141). Povahu národa podle něj tvoří biologické znaky, což si západní svět neuvědomuje a klade přílišný důraz na své instituce a zvyky, které mnohdy způsobují chaos. V centru západní civilizace se nachází árijská rasa, která jako jediná odolává míšení krve a odlišuje se tak od ostatních národů, které se nacházejí ve stádiu rozkladu.

Podle Gobineaua je pro árijskou rasu charakteristický *„muž s plavými vlasy, s pletí bílou a růžovou, širokých plecí, veliký postavou...ničeho na světě se nebojící... dobře vědoucí o svých skutečných zájmech“* (Budil, 2015, s. 547), čímž se odlišuje od jiných a „odporných“ populací. Každá rasa má podle jeho tvrzení permanentní charakteristické rysy, které lze změnit pouze v důsledku míšení. Žádný příslušník rasy proto není schopen překročit své vrozené mentální a fyzické dispozice ani pod vlivem vyspělejší kultury, čímž se shoduje s názory Knoxe. Nejnižše se na řebříčku nachází rasa „černá“, následně „žlutá“ a nevyšše se nachází rasa „bílá“. Pro tu je

charakteristická inteligence, osobní čest, praktičnost a vytrvalost spolu s fyzickou silou, láskou ke svobodě a pudem sebezáchovy. (Budil, 2009, s. 156). Kvůli svým názorům je považován za „zakladatele moderního vědeckého rasismu“ a jeho dílo se stalo inspirací Hitlerovy ideologie týkající se nadřazenosti germánské rasy. Na myšlenku podřízenosti semitské rasy, včetně židovské, ve srovnání s rasou germánskou jako první upozornil Ernest Renan. Podle něj jsou semitské hodnoty, charakteristické nedostatkem imaginace nebo politickým anarchismem, neslučitelné s hodnotami moderního světa a zásadně se liší od hodnot germánské rasy, čímž dokazují její nadřazenost. (Budil, 2015, s. 566). Renanova tvrzení se stala součástí Hitlerovy propagandy, jejímž základem bylo podřadné postavení Židů ve srovnání s árijskou rasou.

Vydání Darwinovy evoluční teorie se stalo zlomovým okamžikem pro vědecký rasismus, jelikož tím autoři získali důkaz o odlišném vývoji ras v různých prostředích. Hlavní starostí byla pro teoretiky zmíněná degenerace, kterou šlo zastavit pouze pomocí povinné kontroly rozmnožování chudých a neposkytování zdravotní péče „slabým“. V roce 1895 v reakci na tyto obavy vzniklo hnutí zabývající se německou eugenikou, též známou jako rasová hygiena. (Proctor, 2009, s. 22). Hlavním představitelem tohoto hnutí byl Alfred Ploetz, který jako první představil termín *Rassenhygiene* (rasová hygiena). Jeho myšlenky zahrnovaly výše zmíněné způsoby pro předcházení degeneraci nebo boj proti tradičnímu lékařství, které ohrožuje kvalitu rasy kvůli pomoci slabým, kteří by se bez něj nemohli dále rozmnožovat. Výsledkem rasové hygieny prováděné na základě racionální selekce by se tak stalo zachování zdravých a silných jedinců a odstranění slabých a nemocných. (Štollová, 2016, s. 64–65).

Důležitým pojítkem mezi nadřazeností germánské rasy a rasovou hygienou byl německý rasový teoretik Fritz Lenz, který představil termín „nordický ideál“ ve spojení s árijskou rasou a později spolupracoval s NSDAP. Lenzovým hlavním zaměřením byla dědičná onemocnění, pro která podle něj existuje jediné řešení – negativní selekce postižených rodin. Tvrdil však, že čistě restriktivní opatření u nežádoucích osob jsou méně důležité v porovnání s nutností zvýšit porodnost u „kvalitních“ jedinců. (Clayová & Leapman, 1996, s. 24). Zabýval se také studiem geneticky zakotvených mentálních rozdílů mezi rasami. Příčinu odlišností nalézal v rozdílných úrovních představitosti, která ovlivňuje stupeň civilizovanosti dané rasy. Podle Lenze jsou Židé představiteli „blízkovýchodní rasy“ a dají se snadno rozpoznat podle duševních charakteristik a vzhledu. Židé se aktivně snaží asimilovat s danou populací a převzít její zvyky, což označuje za „zvířecí mimikry“, které využívají k ovládnutí druhých. (Proctor, 2009, s. 63).

F. Lenz vydal roku 1921 spolu s antropologem Eugenem Fischerem a genetikem Erwinem Baurem učebnici *Nástin genetiky člověka a rasové hygieny*, která se stala pokusem o zavedení

rasové hygieny jakožto akademické disciplíny a rovněž základem nacistické rasové hygieny. (Clayová & Leapman, 1996, s. 24). Obsahem knihy je představení Mendelových zákonů spolu s kategorizací lidských ras, které jsou doplněny studií o dědičnosti onemocnění. Součástí studie je Lenzova teorie o rasové odlišnosti kulturních hodnot změřená pomocí testů inteligence a dědičných biologických znaků. Tato kniha se používala jakožto stěžejní učebnice genetiky více než 20 let a některé její myšlenky byly uskutečněny v praxi, například nucená sterilizace obsažena v německém *Zákonu o prevenci dědičně nemocných potomků* z roku 1933. (Štollová, 2016, s. 65).

A. Hitler dokázal vytvořit komplexní rasovou politiku na základě myšlenek výše uvedených autorů, jejichž práce mu poskytla potřebný důkazový materiál pro vědecké zdůvodnění vlastních názorů. Podařilo se mu zkombinovat pangermánské myšlenky, jež jej provázely celý život, spojené s naukou o německé eugenice, které propojil s antisemitskými tvrzeními, čímž vytvořil vlastní rasovou ideologii zaměřenou na zkvalitnění germánské populace. (Clayová & Leapman, 1996, s. 26). Jeho ideologie stojí na základních pangermánských myšlenkách založených na nutnosti sjednocení germánské rasy a udržení její čistoty odstraněním cizích vlivů, v tomto případě zejména Židů. Během života rozšířil svou vizi rasové čistoty o představu árijské „vyvolené“ populace nadřazené nad nižší židovskou rasou, která způsobuje degeneraci. Jeho vize o nadřazenosti byla inspirována prací eugeniků, kteří ji propojili s pangermánskou historií – mýtickými příběhy o hrdinství Germánů, hudbou, bitvami a tradicemi. (Štollová, 2016, s. 66).

ZÁVĚR

Bakalářská práce se zabývala analýzou vývoje antisemitských a pangermánských myšlenek Hitlera. I přesto, že jsou témata zabývající se Hitlerem široce rozpracovaná, dosud, alespoň v českém prostředí, nevznikla žádná studie zahrnující obě oblasti tohoto výzkumu a snažící se o komparaci jejich vývoje. Cílem práce byla identifikace vývoje těchto myšlenek v souvislosti s vídeňským pobytem Hitlera v letech 1908–1913, který byl porovnán s jeho názory z období předvídeňského a povídeňského, tj. rozmezí let 1913–1925, spolu se zodpovězením výzkumné otázky, která zní následovně: *Jak ovlivnila Vídeň antisemitské a pangermánské myšlenky Adolfa Hitlera?* Výsledkem práce bylo potvrzení či vyvrácení hypotézy, která zní: *Adolf Hitler byl zastáncem pangermanismu již v předvídeňském období, avšak antisemitské myšlenky si osvojil až v důsledku vídeňského pobytu.*

Práce byla rozdělena na dvě kapitoly, přičemž první byla zaměřena na vývoj antisemitských myšlenek a druhá na vývoj pangermánských myšlenek. V úvodních částech kapitol byl vždy nejprve definován daný termín a identifikován jeho historický vývoj. Následně došlo k analýze Hitlerova dětství, které bylo v případě antisemitismu rozděleno do několika částí, přičemž každá z nich představovala jeho potencionální „spouštěč“. První z částí se zabývala rodinnými poměry a postavou otce jakožto možného antisemity. Na základě evidence a s odkazem na tvrzení Hitlera, který otcův antisemitismus vyvrací, došlo k odmítnutí této varianty. Stejně tak nebyl potvrzen vliv lineckého prostředí, školní docházky či židovského lékaře, který jeho matce diagnostikoval rakovinu. Na základě těchto skutečností můžeme konstatovat, že v tomto období nevykazoval znaky antisemitismu, čímž dochází k vyvrácení názoru o Hitlerovi jakožto „antisemitovi od dětství“. To neplatí pro pangermanismus, jehož zastáncem byl již od školských let. Tato skutečnost byla dokázána velkým množstvím evidence, kterou zahrnují tvrzení Hitlera, jeho učitele Pötsche či přítele Kubizeka, jehož výpovědi se v tomto ohledu dají považovat za relevantní.

Další částí analýzy byl, pro tuto práci zásadní, vídeňský pobyt. V rámci antisemitismu byla nejprve popsána tamní židovská komunita a její poměry ve spojení s tehdejší sociální situací kvůli nastínění vídeňských poměrů. V této době se A. Hitler seznámil s antisemitským starostou města Luegerem, z jehož politického chování si odnesl několik poznatků, přičemž se žádný z nich netýkal antisemitismu. V tomto období podporoval A. Hitler německého nacionalistu a antisemitu Schönerera, ovšem neexistují žádné důkazy o tom, že by jej podporoval z jiného než nacionalistického důvodu, jelikož byl G. von Schönerer znám pro své radikální myšlenky

týkající se sjednocení německých států, které mu byly blízké. V této době se jeho pangermánské myšlení posílilo vzhledem k rozšíření všenněmectví ve Vídni a mezi německými Rakušany obecně. Přispět k posílení mohla také dostupnost pangermánského plátku *Ostara* vydávaného Liebenfelsem, jenž se zabýval nadřazeností árijské rasy. S jistotou však o přímém vlivu hovořit nemůžeme, jelikož o tom neexistují důkazy.

Vídeňské období znamenalo pro Hitlera mnoho problémů, s čímž souvisí také jeho pobyt v jedné z ubytoven. Na základě důkazů, které ve svých dílech poskytli autoři B. Hamannová, R. G. Reuth a I. Kershaw, můžeme konstatovat, že měl A. Hitler v této době několik přátel židovského původu a rovněž s Židy hojně obchodoval, přičemž žádný z jeho spolubydlících či známých nepotvrdil verzi o silném antisemitovi. Z tohoto důvodu můžeme usoudit, že v této době nebyl silným antisemitou, jak sám tvrdí, jelikož o tom neexistují důkazy. Existují sice teorie zahrnující možnost skrývání protižidovských myšlenek kvůli složité osobní situaci, což však nelze prokázat. Naopak tuto verzi vyvrací jeho spolubojovníci z první světové války, kteří tvrdili, že se o Židech v průběhu války téměř nezmiňoval a ani nepozorovali Hitlerovu nenávisť vůči nim. Na základě těchto tvrzení můžeme konstatovat, že si antisemitské názory neosvojil ani v důsledku vídeňského pobytu, ale až během pobytu v Mnichově.

Mnichovská poválečná léta znamenala počátek Hitlerovy politické kariéry a také seznámení s rasovými teoriemi, které se od konce 19. století staly součástí německého pangermanismu. Autoři těchto teorií položili základy rasové ideologie nacistického Německa a vytvořili svou činností „vědecké“ důkazy pro ospravedlnění Hitlerových antisemitských teorií, které začal utvářet již v roce 1919. Z tohoto roku pochází první písemné záznamy týkající se Hitlerova antisemitismu, přičemž první z nich tvoří jeho dopis, ve kterém odkazuje na rasový původ Židů. Druhým dokumentem je hlášení velitele strážní služby, ve kterém upozorňuje na Hitlerův monolog o židovské otázce, který označil za „protižidovské štvání“. Důkazem o počátku protižidovského smýšlení až v tomto období je také fakt, že měl v Mnichově mentora, kterým byl D. Eckart, jenž jej seznámil s díly antisemitských spisovatelů, mezi které patří například H. S. Chamberlain či Sergej A. Nilus, který zveřejnil dílo *Protokoly sionistických mudrců*, které se stalo klíčovým dílem antisemitské literatury a utvrdilo Hitlera v jeho názorech.

Výsledkem práce je na základě uvedených informací získaných z použité literatury vyvrácení stanovené hypotézy. Její první část sice byla potvrzena, jelikož A. Hitler skutečně byl zastáncem pangermánských myšlenek již v předvídeňském období, avšak nebyla potvrzena druhá část hypotézy. K osvojení antisemitských myšlenek totiž na základě uvedených závěrů nedošlo v návaznosti na vídeňský pobyt, ale až v důsledku poválečného pobytu v Mnichově.

Vídeňský pobyt ovlivnil Hitlerův život mnoha způsoby, včetně umocnění pangermánských myšlenek spojených s přístupem k pangermánským plátkům a vlivem nacionalistických stran a jejich představitelů, avšak nedošlo zde k vytvoření antisemitských názorů, které se začaly utvářet až v návaznosti na dopady první světové války v Německu.

I přesto, že se nepodařilo stanovenou hypotézu naplnit, jsem s prací spokojena a považuji ji za úspěšnou. Podařilo se totiž prokázat, že A. Hitler opravdu nebyl antisemitou od dětských let, ale že tyto myšlenky získal až během života vlivem okolností spojených s dopady první světové války. Uznávám však, že má práce určité limity, jelikož se nepodařilo určit, kdy přesně si během povídeňského období antisemitské myšlenky osvojil. Pouze se podařilo dokázat, že tomu tak nebylo v předvídeňském ani vídeňském období. Toto však může být předmět další studie, během které bude provedena detailnější analýza již získané evidence či dosud neověřených důkazů. Rovněž může dojít k opětovnému prozkoumání archivů a dalších míst, které by mohly uchovávat záznamy z dané doby, jež by mohly vést k objevení nových důkazů, které doteď nebyly prozkoumány.

Jak již bylo zmíněno v úvodu, až na pár výjimek bylo pro analýzu nutné vyhledat literaturu pro každou oblast zvlášť. Pro antisemitskou část existuje v českém jazyce velké množství textů, avšak v případě pangermánské části bylo nutné vyhledat literaturu v anglickém jazyce, jelikož se v českém jazyce nevyskytuje mnoho děl, které by se touto problematikou zabývaly. Použité zdroje však pro výzkum považuji za dostatečné, jelikož s jejich pomocí bylo možné zodpovědět výzkumnou otázku a vyvrátit stanovenou hypotézu.

LITERATURA

- Arendtová, H. (1996). *Původ totalitarismu, I-III*. Praha: OIKOYMENH.
- Bauer, F. (2005). *Mein Kampf očima historiků*. Praha: XYZ.
- Blake, C. C. (1871). The Life of Dr. Knox. *The Journal of Anthropology*, 1(3), 332–338. <https://doi.org/10.2307/3024816>
- Brustein, W. I., & King, R. D. (2004, leden). Anti-Semitism in Europe before the Holocaust. *International Political Science Review / Revue internationale de science politique*, 25(1), 35–53. doi: 10.1177/0192512104038166
- Budil, I. T. (2002). *Od prvotního jazyka k rase: utváření novověké západní identity v kontextu orientální renesance*. Praha: Academia.
- Budil, I. T. (2009). *Jitro Árijců: život a dílo Arthura Gobineaua, zakladatele árijské ideologie*. Praha: Triton.
- Budil, I. T. (2015). *Triumf rasismu: rasová imaginace a zrození moderní doby*. Praha: Stanislav Juhaňák – Triton.
- Bullock, A. (1990). *Hitler: a study in tyranny*. London: Penguin Books.
- Burrin, P. (1994). *Hitler and the Jews: the genesis of the Holocaust*. London: Edward Arnold.
- Clayová, C., & Leapman, M. (1996). *Panská rasa: nacistické Německo a experiment Lebensborn*. Praha: Columbus.
- Dictionary.com. (2023). *Craniometry*. Dostupné z: <https://www.dictionary.com/browse/craniometry>
- Feldman, D. (2018). Toward a history of the term „Anti-Semitism“. *The American Historical Review*, 123(4), 1139–1150. <https://doi.org/10.1093/ahr/rhy029>
- Gelber, M. H. (1985). What is literary Antisemitism? *Jewish Social Studies*, 47(1), 1–20. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/4467277>
- Goodrick-Clarke, N. (2004). *The Occult Roots of Nazism: Secret Aryan Cults and their Influence on Nazi Ideology*. London: Tauris Parke Paperbacks. Dostupné z: https://archive.org/details/TheOccultRootsOfNazism_201602/page/n2/mode/1up

- Grosser, P. E., & Halperin, E. G. (1983). *Anti-semitism: causes and effects: an analysis and chronology of 1900 years of anti-semitic attitudes and practices*. New York: Philosophical Library.
- Halpern, B. (1981). What is Antisemitism? *Modern Judaism*, 1(3), 251–262. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/1396247>
- Ham, P. (2020). *Mladý Hitler: zrození Führera*. Praha: Dobrovský s. r. o.
- Hamannová, B. (1999). *Hitlerova Videň: diktátorova učednická léta*. Praha: Prostor.
- Hamannová, B. (2012). *Hitlerův ušlechtilý Žid: život Eduarda Blocha, lékaře chudých*. Praha: Prostor.
- Hitler, A. (2000). *Mein Kampf*. Praha: Otakar II.
- Hofmeister, B. (2017, 8. leden). Pan-German League. 1914–1918 Online. Dostupné z: https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/pan-german_league
- Hoch, K. (1946). *Pangermanismus*. Praha: Orbis.
- Huffpost. (2011, 25. květen). *Hitler Jewish? DNA tests show dictator may have 'had Jewish and African roots'*. Dostupné z: https://www.huffpost.com/entry/hitler-jewish-dna-tests-s_n_693568
- Chamberlain, H. S. (2011). *Židé: jejich původ a příčiny jejich vlivu v Evropě*. Žďár nad Sázavou: Hedvika Nenadálová.
- Jäckel, E. (1999). *Hitlerův světový názor: projekt jedné vlády*. Praha: Paseka.
- Jewish Virtual Library. (2023). *Adolf Hitler: Was Hitler Jewish?* Dostupné z: <https://www.jewishvirtuallibrary.org/was-hitler-jewish>
- Kenez, P. (2013). *The coming of the Holocaust: from Antisemitism to genocide*. New York: Cambridge University Press.
- Kershaw, I. (1987). *The Hitler myth: image and reality in the Third reich*. Oxford: Oxford University Press.
- Kershaw, I. (2015). *Hitler. I. díl, 1889–1936: Hybris*. Praha: Argo.
- Kubizek, A. (2012). *Adolf Hitler: můj přítel z mládí*. Turnov: Tygros.

- Large, D. C. (2016). *Hitlerův Mnichov: vzestup a pád hlavního města nacistického hnutí*. Praha: Argo.
- List, G. (2011). *Tajemství run*. Praha: Volvox Globator.
- Morant, G. M. (1939). Racial theories and International Relations. *The Journal of the Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland*, 69(2), 151–162. <https://doi.org/10.2307/2844388>
- Mosse, G. L. (1961). The mystical origins of National Socialism. *Journal of the History of Ideas*, 22(1), 81–96. <https://doi.org/10.2307/2707875>
- Nilus, S. A. (2015). *Protokoly sionských mudrců*. Praha: ABB.
- Orbach, A. (1990, říjen). Russian Jewish history. *Modern Judaism – A Journal of Jewish Ideas and Experience*, 10(3), 325–342. <https://doi.org/10.1093/mj/10.3.325>
- Proctor, R. (2009). *Rasová hygiena: lékařství v době nacismu*. Praha: Academia.
- Rabinovici, D. (2021). The Jewish Response to Antisemitism in Austria Prior to the Anschluss. In A. Lange, K. Mayerhofer, D. Porat & L. Schiffman (Ed.), *Volume 3 Comprehending Antisemitism through the Ages: A Historical Perspective* (s. 245-256). Berlin, Boston: De Gruyter. <https://doi.org/10.1515/9783110671995-013>
- Rahden, T. (2000, 1. října). Words and actions: Rethinking the social history of German Antisemitism, Breslau, 1870–1914. *German History*, 18(4), 413–438. <https://doi.org/10.1191/026635500701526633>
- Reuth, R. G. (2011). *Hitlerova nenávisť k Židům: klišé a skutečnost*. Praha: Ikar.
- Spielvogel, J. J. (1992). *Hitler and Nazi Germany: a history*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- Steffahn, H. (1996). *Hitler*. Olomouc: Votobia.
- Sundheim, C. (1996). Prelude to the Holocaust: Pre-Nazi German Antisemitism. *Eastern Illinois University History Department Journal*, 5(1), 65–83. Dostupné z: <https://www.eiu.edu/historia/1996issue.php>
- Štollová, S. (2016). *Pangermanismus: ideové základy pan-hnutí, historický vývoj a proměna myšlenkového směru v ideologii*. Praha: Libri.

- Thorpe, J. (2011). *Pan-Germanism and the Austrofascist State, 1933–38*. Manchester: Manchester University Press. Dostupné z: <https://eds.p.ebscohost.com/eds/detail/detail?vid=0&sid=0d5524ba-07f9-48b0-a574-2bef742632c9%40redis&bdata=JkF1dGhUeXBIPWlwLHN0aWImbGFuZz1jcyZzaXRIPWVkcylsaXZl#AN=514909&db=e000xww>
- Urban, M. (2016). The Pan-German League at the end of the 19th century. *Prague Papers on the History of International Relations*, 1(1), 60–71. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/96973?show=full>
- Usher, R. G. (1913). *Pan-Germanism*. New York: Houghton, Mifflin Company. Dostupné z: <https://archive.org/details/pangermanism00ushe/page/n5/mode/1up>
- Wistrich, R. S. (1983). Karl Lueger and the ambiguities of Viennese Antisemitism. *Jewish Social Studies*, 45(3), 251–262. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/4467229>
- Wistrich, R. S. (1992). *Antisemitism: the longest hatred*. New York: Pantheon.
- Zitelmann, R. (1993). *Adolf Hitler a jeho cesta k moci*. Praha: Agentua V.P.K.

ABSTRAKT

Tématem bakalářské práce je analýza vlivu Vídně a tamějšího prostředí na antisemitský a pangermánský vývoj Adolfa Hitlera. Cílem práce je identifikace vývoje těchto myšlenek v návaznosti na jeho vídeňský pobyt v letech 1908–1913, který bude porovnán s jeho názory v obou zkoumaných oblastech v „předvídeňském“ a „povídeňském“ období. Předvídeňským obdobím se rozumí dětství v Linci až odjezd do Vídně v roce 1908, povídeňské období tvoří rozmezí let 1913–1925, během kterého se, vyjma první světové války, pohyboval v Mnichově. Toto období je ukončeno rokem 1925, ve kterém vydal knihu *Mein Kampf*, ve které představil svůj ucelený světový názor a potvrdil tak jeho neměnnost.

Práce se skládá ze dvou kapitol. První se zaměřuje na identifikaci vývoje Hitlerových myšlenek v antisemitské oblasti a nalezení pravého počátku utváření názorů v této oblasti. Tato kapitola je rozdělena na čtyři podkapitoly, přičemž se první z nich věnuje definici pojmu a tři následující se zaměřují na jedno ze sledovaných období. Druhá kapitola se týká pangermanismu a je rozdělena na tři podkapitoly, přičemž první se zaměřuje na definici pojmu a následující dvě jsou rozděleny na období rakouské a německé, v rámci nichž je provedena analýza názorového vývoje těchto myšlenek.

Výsledkem analýzy těchto oblastí je zjištění, že pangermánské myšlenky A. Hitler zastával již od dětství v Linci a v návaznosti na vídeňský pobyt a tamní přístupnosti k pangermánským článkům pouze umocnil. Následně došlo k jejich propojení s německými rasovými teoriemi, se kterými se seznámil v Mnichově. Naopak v antisemitské části bylo zjištěno, že tyto myšlenky nezastával již v předvídeňském období, jak je obvykle tvrzeno a rovněž, že se otevřeným antisemitou nestal ani v návaznosti na vídeňský pobyt. Protižidovské názory si osvojil až po první světové válce a k jejich ucelení došlo až v Mnichově. Zde vytvořil svou rasovou ideologii, ve které spojil myšlenky antisemitismu a pangermanismu spojeného s rasovými teoriemi.

Klíčová slova: Adolf Hitler, Vídeň, antisemitismus, pangermanismus, rasové teorie, Mnichov

ABSTRACT

This thesis is an analysis of the influence of Adolf Hitler's stay in Vienna on his beliefs in the areas of anti-Semitism and Pan-Germanism. The goal of the thesis is an identification of the evolution of these beliefs in relation to his stay in Vienna between years 1908–1913 that will be compared with his ideas in both researched areas in “Pre-Vienna” and “Post-Vienna” period. Pre-Vienna period consists of his childhood in Linz until his departure for Vienna in 1908. Post-Vienna period consists of the years 1913–1925, during which, with the exception of the World War I, he lived in Munich. This time period ends in 1925 with the publication of his book *Mein Kampf*, in which he presented his world view and thus confirmed its constancy.

The thesis is divided into two chapters. The first chapter focuses on identifying the development of Hitler's beliefs in the anti-Semitic area and also on finding the proper origins of the formation of his ideas in this area. This chapter is divided into four sub-chapters with the first one defining the term Anti-Semitism and the others focusing on one of the observed time periods. The second chapter focuses on Pan-Germanism and is divided into three sub-chapters with the first one defining the term itself. The following two sub-chapters are divided into “Austrian” and “German” period which analysis the development of his ideas in this area.

The outcome of the analysis in these areas is the finding that Hitler supported Pan-Germanic ideas since his childhood in Linz and the Vienna stay and its Pan-Germanic journals only amplified them. Afterwards they were connected to German racial theories that were introduced to him in Munich. In the Anti-Semitic chapter was found that he was not an anti-Semite in the Pre-Vienna period, as is usually claimed, nor did he become an open anti-Semite in relation to his Vienna stay. He started to support anti-Jewish ideas only after the end of World War I and fully consolidated them in Munich. Here he created his racial ideology in which he combined the anti-Semitic and Pan-Germanic beliefs connected with racial theories.

Key words: Adolf Hitler, Vienna, anti-Semitism, Pan-Germanism, racial theories, Munich